

Tartu Ülikool

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

Lisanna Männilaan

Ajakirjanduslike rollide täitmine eestikeelsetes

Covid-19 uudistes

Magistritöö (SVUH.00.054)

Juhendajad:

Marju Himma-Kadakas, PhD ja Mai Beilmann, PhD

Tartu 2021

SISUKORD

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS	4
1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	7
1.1 Ajakirjanduslike rollide täitmise teoreetilised alused	7
1.1.2 JRP ajakirjanduslike rollide täitmise kuus dimensiooni	12
1.2 Covid-19 mõju ajakirjanduslike rollide täitmisele	15
1.3 Uurimisküsimused	19
2. MEETOD JA VALIM	20
2.1 Standardiseeritud kontentanalüüs ja kategooriad	20
2.2 Kodeerimisprotsessi kirjeldus	21
2.2.1 Sekkuja roll	24
2.2.2 Valvekoera roll	24
2.2.3 Lojaalse vahendaja roll	25
2.2.4 Teenindaja roll	26
2.2.5 Infomeelelahutaja roll	26
2.2.6 Kodaniku roll	27
2.3 Valim	28
2.4 Meetodi kriitika	31
3. TULEMUSED	32
3.1 Ajakirjanduslike rollide täitmine Covid-19 kajastamisel võrreldes tavauudistega	32
3.2 Ajakirjanduslike rollide täitmise esinemissagedus erinevates meediumites avaldatud Covid-19 uudistes	40
3.3 Covid-19 uudiste peamised teemad	42
3.4 Covid-19 uudiste arvu muutumine andmekorje päevade võrdluses	44
3.5 Ajakirjanduslike rollide esinemissagedus Covid-19 ja tavauudistes erinevatel andmekorje päevadel	45
3.6 Ajakirjanduslike rollide vahelised suhted Covid-19 ja tavauudiste kajastuses	49
4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	53
4.1 Milliseid teemasid käsitleti Covid-19 uudistes?	53

4.2 Milliseid ajakirjanduslikke rolle täideti eestikeelsetes Covid-19 ja tavauudistes?	54
4.3 Kuidas erineb ajakirjanduslike rollide esinemine trüki-, tele-, raadio- ja veebimeedias avaldatud Covid-19 teemalistes uudistes?	56
4.4 Kuidas muutus ajakirjanduslike rollide täitmise esinemissagedus Covid-19 ja tavauudistes uudistes erinevatel andmekorjepäevadel?	57
4.5 Edasised uuringu suunad	60
KOKKUVÕTE	61
SUMMARY	63
KASUTATUD KIRJANDUS	65
LIHTLITSENTS	71

SISSEJUHATUS

2020. aastal alguse saanud Covid-19 pandeemia tõi kaasa piirangud, mis lisaks tervisekriisile tekitasid ka palju muid ühiskondlikke kriise, mis jätkuvalt kestavad. Nii peavad ajakirjanikud kajastama surmasid ja nakatumisi, vahendama debatti kriisijuhtide ja erinevate huvigruppide vahel ning kaardistama kriisi pidevat mõju igapäevaelule alates majandusest lõpetades haridusega (Newman, 2021). Eelmisel ja käesoleval aastal Covid-19 mõjusid ajakirjandusele analüüsivad uuringud on keskendunud ajakirjanike igapäevastele tööpraktikatele (Bernadas & Ilagan, 2020; Perreault ja Perreault, 2021), meediamajanduslikele aspektidele (Dawson jt, 2021; Donauskaitė jt, 2020; Newman, 2021) ja muutunud infoväljale ajakirjanike ümber (McIntosh, 2020). See kõik on muutnud ka rolle, mida ajakirjanikud oma igapäevatöös täidavad ning ka seda, kuidas need rollid väljenduvad uudistes.

Suured ühiskondlikud protsessid, nagu kriisid, katastroofid või konfliktid mõjutavad paratamatult seda, kuidas ajakirjanikud pöördelisi sündmusi uudistes kirjeldavad. Siiski pole Covid-19 mõju analüüsivad uuringutes tehtud laiahaardelist ja meediumite ülest sisuanalüüsi, mis kaardistaks ajakirjanike ajakirjanduslike rollide täitmist Covid-19 pandeemia kajastamises. Veel vähem on uuritud ajakirjanduslike rollide täitmist eesti Covid-19 kajastuses. Selle teadmiste augu täidab eelmise aasta jooksul 54 riigis läbi viidud rahvusvaheline meediauuring Journalistic Role Performance (JRP), mille raames Eesti uurimisrühma kogutud, kodeeritud ja analüüsitud andmestikul põhineb ka siinne magistritöö.

Seega jääb 2020. aastat ajaloos iseloomustama Covid-19 pandeemia, mis mõjutas tugevalt ka ajakirjandust ja ajakirjanikke üle kogu maailma. Uudistes, seda ka tavapärastes oludes, peegelduvad ajakirjanduslikud rollid, mis väljendavad erinevaid viise, kuidas ajakirjanikud oma

auditooriumi teenivad. Seega aitavad ajakirjanduslikud rollid mõista, kuidas ajakirjandus ühiskonnas toimib ja millist väärtust ajakirjanikud ühiskonnale pakuvad. Ühiskondlikust vaatest on ajakirjanduslike rollide täitmine eriti oluline just kriisiolukorras. Seetõttu olen otsustanud käesolevas magistritöös uurida, millised ajakirjanduslike rolle Covid-19 uudistes kajastusid, et seeläbi kirjeldada millist rolli on Eesti ajakirjandus pandeemia tingimustes täitnud.

Siinkohal peab tõdema, et ajakirjanduslike rollide kontseptsiooni osas pole meedia- ja ajakirjandusuurijad seni täit üksmeelt saavutanud. Nii on ajakirjanduslike rollide defineerimisele ja nende mõtestamisele lähenetud erinevate vaatenurkade alt. Näiteks on uuritud ajakirjanduslike rolle ja nende arengut erinevates kultuuriruumides (Hanitzsch jt., 2011), meediumites (Mellado ja Lagos, 2014) ning teemade kajastuses (Tandoc, Hellmueller ja Vos, 2013). Erinevad uurijad pooldavad ka erinevaid metodoloogilisi lähenemisi. Kui Hanitzsch jt. (2011) läheneb ajakirjanduslikele rollidele kvalitatiivselt, viies läbi intervjuusid ajakirjanikega, siis näiteks Mellado (2015) pooldab kvantitatiivset lähenemist.

Käesolev magistritöö lähtub Claudia Mellado koostatud JRP uuringu teoreetilisest alusest (Mellado, 2015), kus eristatakse kuute põhilist ajakirjanduslikku rolli: sekkuja (*intervention*), valvekoera (*watchdog*), lojaalse vahendaja (*loyal facilitator*), teenindaja (*service*), infomeelelahutaja (*infotainment*) ja kodaniku (*civic*) rolli. Magistritöö eesmärk on analüüsida, kuidas need kuus ajakirjanduslikku rolli avaldusid Covid-19 pandeemiat kajastavates eestikeelsetes uudistes. Selleks, et ajakirjanduslike rollide täitmist paremini mõista, kõrvutan Covid-19 uudised mitte Covid-19 teemaliste ehk tavauudistega, võrdlen ajakirjanduslike rollide täitmist erinevates meediumites ja erinevatel teemadel avaldatud Covid-19 uudistes ning proovin kujutada ka ajakirjanduslike rollide täitmise muutumist 2020. aasta koroonaviiruse pandeemia kestel.

Töö esimeses peatükis tutvustan ajakirjanduslike rollide kujunemist ning varasemaid uuringuid. Seejärel tutvustan Claudia Mellado (2015) defineeritud kuute ajakirjanduslikku rolli. Peale seda teen ülevaate Covid-19 mõjust ajakirjanduslike rollide täitmisele. Teises peatükis käsitlen magistritöö uuringudisaini ning konteksti, milles see uuring valmib. Kolmandas peatükis esitlen JRP uuringu käigus 2020. aasta jooksul Eestis kogutud andmete põhjal läbiviidud kontentanalüüsi

tulemusi. Neljandas peatükis teen järeldused ja kõrvutan neid empiirikaga. Viiendas ja viimases peatükis teen kokkuvõtte töötulemustest.

Soovin tänada JRP Eesti uurimisrühma töökuse ja koostöö eest. Samuti tahan tänada juhendajat Mai Beilmanni, kelle juhendamisel sai selgemaks analüüsiprogrammi kasutamine ning valmis ka magistritöö andmete analüüs. Kõige enam soovin tänada juhendajat Marju Himma-Kadakat oskusliku juhendamise, kaasamõtlemise, vastutulelikkuse, kannatlikkuse ja võimaluse eest JRP projektis osaleda. Viimaks tänan oma poisse - Allanit kes julgustas, toetas ja abistas tagalas ning tänu kellele ma Tartu Ülikooli magistrantuuri astusin; ja Aleksandrit, kelle leplik iseloom ja hea uni on põhjus, miks antud magistritöö sai valmida.

1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

Teooria peatüki esimeses alapeatükis annan ülevaade rahvusvahelise ajakirjandusuuringu *Journalistic Role Performance*'i (JRP) teoreetilistest alustest. Teises alapeatükis tutvustan JRP esimese uuringulaine (2015-2016) tulemusi, et ilmestada, milline oli ajakirjanduslike rollide täitmine enne Covid-19 pandeemiat. Kolmandas alapeatükis annan ülevaate teadusartiklitest, mis käsitlevad Covid-19 pandeemia mõju ajakirjanikele, meediaväljaannetele ja auditooriumile. Samuti seostan selles peatükis Covid-19 mõju lahanud rahvusvaheliste meediauuringute tulemusi JRP ajakirjanduslike rollide täitmise teoreetilistest vaatenurkadest luues seeläbi rahvusvahelise konteksti magistritöö uurimisküsimustele, mis leiavad vastuse tulemuste peatükis.

1.1 Ajakirjanduslike rollide täitmise teoreetilised alused

Ajakirjanduses avaldatu moodustab suure osa ühiskondlikust inforuumist, mistõttu täidavad ajakirjanikud mitmeid olulisi rolle demokraatlike ja autoritaarsete ühiskondade toimimises (Mellado, 2015). Niisiis annab ajakirjanduslike rollide täitmise uurimine meile ühelt poolt võimaluse kaardistada ajakirjanike igapäevast tööd, teiselt poolt aitab määratleda ajakirjanduse mõju ühiskondlikule debatile ja sellest lähtuvatele arengutele. Sellegipoolest on ajakirjanduslike rollide empiiriline kaardistamine ja kogutud kvalitatiivse või kvantitatiivsete andmete põhjal defineerimine olnud ajakirjandusuurijatele keeruline ülesanne (Mellado ja Vos, 2017). Nimelt on erinevad uuringud lähenenud ajakirjanduslike rollide mõtestamisele väga erinevate vaatenurkade alt. Nii on uuritud ajakirjanduslike rolle ja nende arengut erinevates kultuuriruumides (Hanitzsch, 2011), meediumites (Mellado ja Lagos, 2014) ning teemade kajastustes (Tandoc, Hellmueller ja Vos, 2013). Samuti võib eristada kahte erinevat uurimismeetodit. Kui osa ajakirjandusuurijaid kasutab rollide uurimisel kvalitatiivseid intervjuu meetodeid (Weaver ja Willnat, 2012), kus

ajakirjanik ise mõtestab oma rolli, siis teised ajakirjandusuurijad keskenduvad ajakirjaniku loodud sisu uurimisele rakendades kvantitatiivset sisuanalüüsi meetodit (Mellado, 2015). Seetõttu pole seni ajakirjandusuurijad suutnud leppida kokku universaalses ajakirjanduslike rollide jaotuses, rolle kirjeldavates tunnustes ega ühtses metodoloogias, kuidas ajakirjanduslike rollide täitmist ja muutust uurida.

USA teadlased Fred Siebert, Theodore Peterson ja Wilbur Schramm (1956: 10) märkisid, et ajakirjanduse roll ühiskonnas lähtub neljast filosoofilisest eeldusest: esiteks ajakirjaniku iseloomust; teiseks riigi poliitilisest režiimist, milles ajakirjanik tegutseb; kolmandaks ajakirjaniku ja poliitilise režiimi vahelisest suhtest; neljandaks ühiskondlikest tõdedest ja nende aluseks olevatest teadmistest. Autorid mõtestasid selle mudeli kaudu ajakirjanduslike rollide täitmist autoritaarsetes, liberaalsetes, sotsialistlikes ja kommunistlikes ühiskondades. Sieberti, Petersoni ja Schrammi (1956) lähenemist ajakirjanduslike rollide kujunemisele võib kirjeldada kaaluna, kus ühel kaalukaasil on ajakirjanduslik võim ja teisel riiklik poliitiline võim. Kui tasakaal on autoritaarses süsteemis riigi poole, siis on ajakirjanduse roll täita ennekõike režiimi poliitilise eliidi nõudmisi, aga kui ajakirjandus tegutseb liberaalses ühiskonnas, siis on ajakirjandusel suurem sõltumatus poliitilise eliidi suhtes (Siebert, Peterson ja Schramm, 1956).

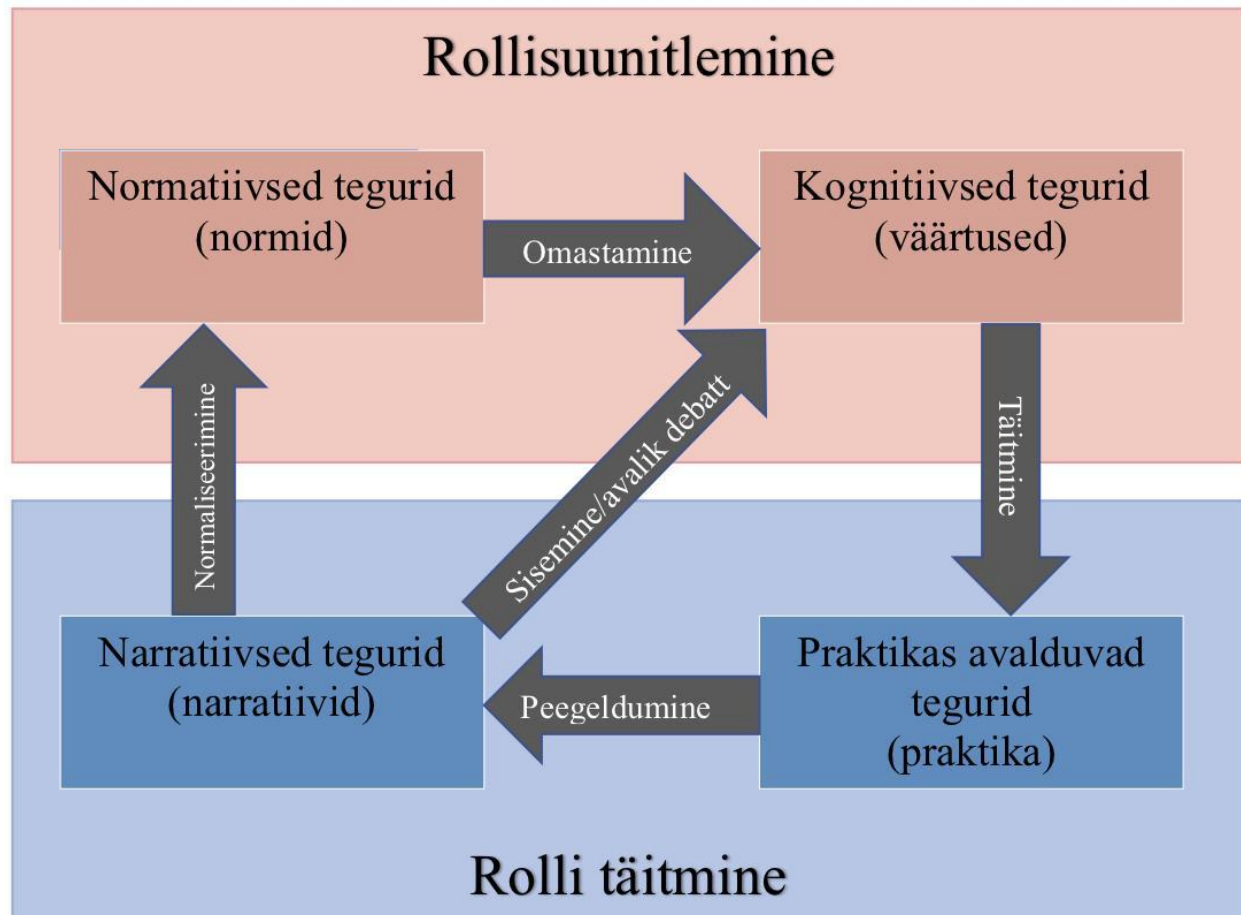
Tim Vos (2017) nendib, et ülal välja toodud USA teadlaste arusaam ajakirjanduslike rollide kujunemisest on küll õige, kuid siiski liialt lihtsustatud. Vosi sõnul näitavad ajaloolised ajakirjanduslikud uuringud, et mitte üksnes riiklik poliitiline režiim ei kujunda pidevalt muutumises olevaid ajakirjanduslike rolle, vaid nende täitmist, muutumist ja kinnistumist kultuuriruumis suunavad ennekõike ajakirjanikud ja neid ühendavad toimetused. Seejuures tuleb ajakirjanduslike rollide uurimisel Vosi (2017) hinnangul eraldi käsitleda ajakirjandusliku rolli kontseptsiooni (*role conception*), rolli tajumist (*role perception*), tajutavat rolli kehtestamist (*perceived role enactment*) ja rolli täitmist (*role performance*).

Nimelt näitas 2011. aastal USA pealinnas Washingtonis töötanud 54 kohaliku ja välisajakirjaniku hulgas tehtud ajakirjanduslike rollide uuring (Tandoc, Hellmueller ja Vos, 2013), et ajakirjanike endi tajutav ajakirjanduslik roll ei langenud kokku rolli tunnustega, mida nende avaldatud tekstides kvantitatiivse sisuanalüüsi tulemusena leiti. Seetõttu tuleb Vosi (2017) sõnul sügavamalt

analüüsida, kuidas ja milliste tegurite mõjul ajakirjanduslikud rollid sünnivad, arenevad ja hääbuvad, kuna tajutavate ja täidetavate ajakirjanduslike rollide vahel näib olevat lõhe (Tandoc, Hellmueller ja Vos, 2013).

Enne tajutava ja täidetava rolli vahe selgitamist on oluline mõista, kuidas ajakirjanduslikud rollid üldse vormuvad. Hanitzsch ja Vos (2017) on loonud mudeli, mis kirjeldab ajakirjanduslike rollide kujunemist ja kinnistumist. Nende mudelis on ajakirjandusliku rolli areng jaotatud ideelise rollisuunitlemise (*role orientation*) ja rollitäitmise (*role performance*) tsükliteks, mis on pidevas kordumises. Hanitzsch ja Vos lähenemise kohaselt algab ajakirjandusliku rolli kujunemine ideelisest rollisuunitlemisest (*role orientation*). Enda rolli suunitlemisel võtavad ajakirjanikud aluseks normatiivsed kirjutatud ametialased (nt eetikakoodeks) ja institutsionaalsed (nt toimetuse stiiliraamat) reeglid. Samas võib normatiivsete tegurite hulka liigitada ka kirjutamata reeglid, mis tulenevad organisatsiooni või riigi kultuuriruumist (Tandoc, Hellmueller ja Vos, 2013). Normatiivsete reeglite toel leiab ajakirjanik vastuse küsimusele „mida ma pean tegema?“. Normatiivseid reegleid omastades (*internalization*) kujunevad ajakirjanikul välja individuaalsed väärtused ja neist lähtuvalt tööpraktikad ning sisuvõtted ehk piltlikult öeldes vastavad nad küsimusele „mida ma tahan teha?“. Viimaseid rakendades proovib ajakirjanik kognitiivselt „kehtestada“ (*enact*) valitud ajakirjanduslikku rolli. Rolli täitmise tulemusena (*role performance*) tekib ajakirjanduslik tekst, millest peegelduvad (*reflection*) autori ajakirjandusliku rolli täitmise tunnused ja seeläbi saab vastuse küsimus „mida ajakirjanik tegelikult tegi?“. Nende tunnuste esinemisele toetudes saab ajakirjanik eneserefleksiooni teel analüüsida ajakirjandusliku rolli täitmist ja selle käigus tehtud sisulisi valikuid. Seeläbi saame vastuse küsimusele „mida ajakirjanik arvas, et ta tegi?“. Samuti võib tulla tagasiside ka toimetusest (Tandoc, Hellmueller ja Vos, 2013), allikatel või auditooriumilt (Skovsgaard ja Bro, 2017). Nii tekib sisemine või avalik arutelu (*negotiation*) moment, millest sõltub ajakirjandusliku rolli elujõulisus (Vos, 2017). Kui ajakirjandusliku rolli täitmine saab lõpuks negatiivse varjundi, võib ajakirjanik enda võetud rolli täitmist kaitsta või (enese)kriitikale alludes rolli täitmisest loobuda. Positiivse tagasiside ja eriti selle kordumise korral võib ajakirjaniku võetud roll nii individuaalselt kui ka laiemalt ajakirjanduskultuuris kinnistuda. Laiema kinnistumise puhul on aga oluline, et ka teised ajakirjanikud taastäidaksid seda ajakirjanduslikku rolli, sest ainult grupiviisilise rakendamisega

saab uuenduslik ajakirjanduslik roll osaks seni kehtinud ajakirjanduse normidest (Hanitzsch ja Vos, 2017).

Joonis 1. Ajakirjanike rollide kujunemismudel. (Hanitzsch & Vos, 2017:123; autori tõlge ja kohandamine eesti keelde)

Kõrvutades Hanitzschi ja Vosi mudelit (2017) eelpool mainitud (Tandoc, Hellmueller ja Vos, 2013) uuringu tulemustega, võib öelda, et ajakirjanduslike rollide kujunemist ei mõjuta üksnes organisatsiooniline tagasiside, vaid ka terve hulk erinevaid toimetuse siseseid ja väliseid muutujaid. Täpsemalt uurisid Tandoc, Hellmueller ja Vos (2013) nelja ajakirjandusliku rolli esinemist, milleks olid levitaja (*disseminator*), mobiliseerija (*mobilizer*), vastanduja (*adversary*) ja uurija (*investigator*). Tulemustest nähtub, et kuigi küsitletud 54 ajakirjanikku arvasid end täitvat

võrdselt levitaja ja uurija rolle, siis sisuanalüüsi tulemused näitasid, et tegelikult täideti levitaja rolli kordades rohkem kui uurija rolli. Näiteks USA poliitajakirjanikud võtsid enim levitaja (*disseminator*) rolli, kuna see passiivse iseloomuga roll sobis ajakirjanike igapäevase kiire tööruutiniiga paremini kui aktiivsemad mobiliseerija (*mobilizer*) või vastanduja (*adversary*) rollid (Tandoc, Hellmueller ja Vos, 2013). Teisalt nähtub selle uuringu tulemustest, et enim mõjutas ajakirjanduslike rollide täitmist siiski ajakirjaniku riiklik taust, sest kui USA poliitajakirjanikud võtsid enim levitaja rolli, siis Washingtonis resideerunud välisajakirjanikud täitsid mobiliseerija ja vastanduja rolle, kuigi pidasid ka end ennekõike levitaja rolli täitjateks (Tandoc, Hellmueller ja Vos, 2013).

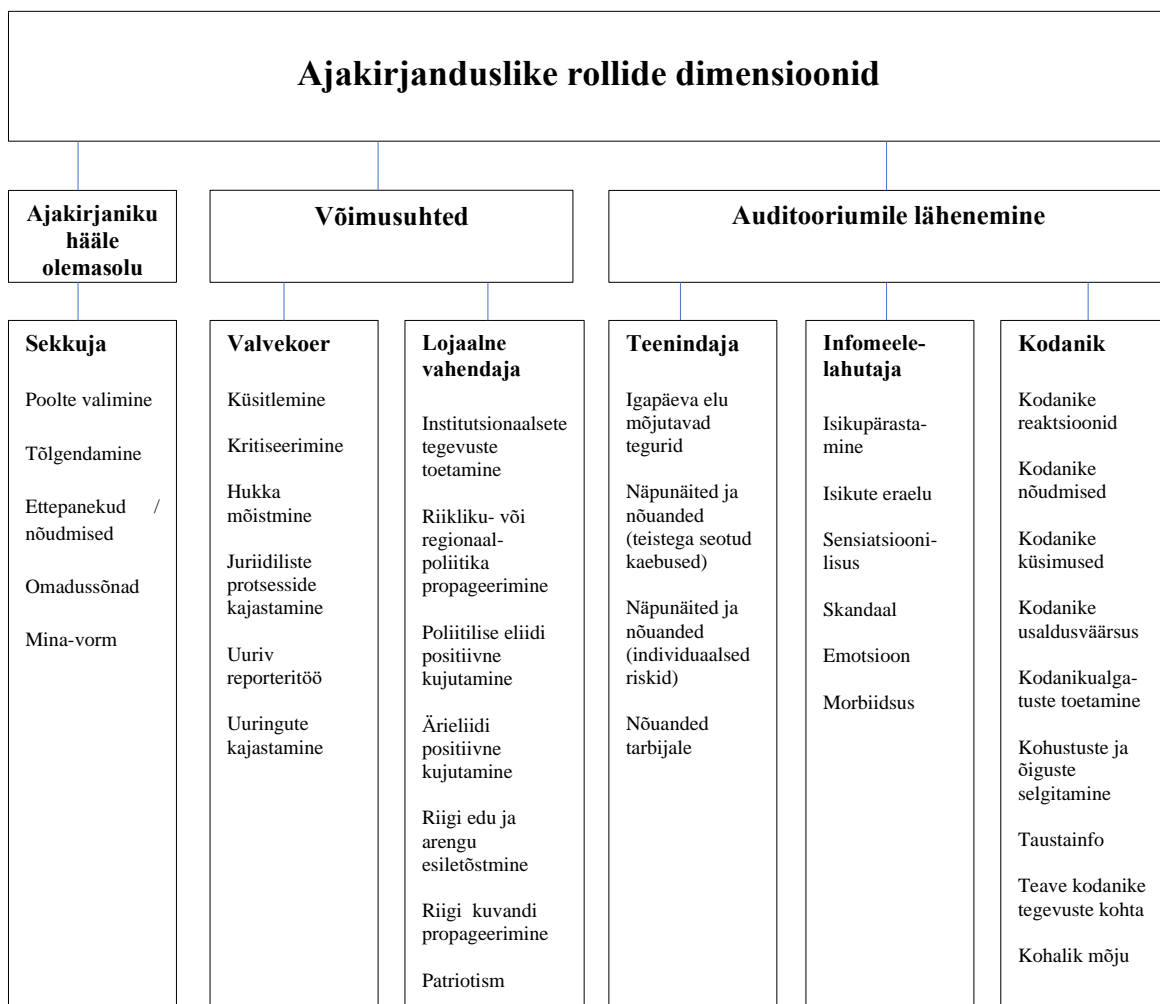
Selline lõhe rollisuunitluse ja -täitmise vahel võib tuleneda mitmest asjaolust. Esiteks tunnistavad Mellado (2015), Hanitzsch (2018), Vos (2017) ja teised ajakirjanduslike rolle uurinud autorid universaalse ajakirjanike rollijaotuse kontseptsiooni puudumist ehk lihtsamalt puudub ühtne ajakirjanduslike rollide jaotus. Veelgi enam, teadlased pole seni suutnud kokku leppida, kas sellist universaalset ajakirjanduslike rollide jaotusmudelit on üldse võimalik luua, kuna rolle enim mõjutav muutuja on riigiti väga erinev ajalooline ajakirjanduskultuur (Hanitzsch ja Vos, 2018; Vos, 2017). Seetõttu leiavad osad autorid (Hanitzsch ja Vos, 2018; Standaert, Hanitzsch ja Dedonder, 2019; Weaver ja Willnat, 2012), et ajakirjanduslike rollide uurimisel tuleb sõnastada need lähtuvalt iga riigi ajakirjanduskultuuri ja meediasüsteemi eripäradest. Vastuoludest tulenevalt leiavad kultuuride erisusi rõhutavad autorid, et ajakirjanduslike rollide kontseptsiooni peaksid sõnastama iga ajakirjanduskultuuri ajakirjanikud ise (Hanitzsch ja Vos, 2017; Standaert, Hanitzsch ja Dedonder, 2019; Weaver ja Willnat, 2012). Nii on Müncheni Ülikooli meedia ja kommunikatsiooni professori Thomas Hanitzschi juhtimisel tehtud Worlds of Journalism (WoJ) uuring, mis kaardistab kvalitatiivselt ajakirjanduslike rollide kontseptsioone ja täitmist. WoJ kahe uurimislaine käigus on kokku intervjueritud 27 500 ajakirjanikku 67 riigis (*The Worlds of Journalism Study*). See uuring lähtub juba pea 50 aastat püsinud ajakirjaniku kesksest rolli kontseptualiseerimise põhimõttest (Vos, 2017), kuid viimastel aastatel on nende uurimisele lähenetud kvantitatiivse sisuanalüüsi abil, võttes uurimisfookuseks ajakirjanike loodud tekstid (Mellado, 2015; Mellado ja Van Dalen, 2014; Tandoc Hellmueller ja Vos, 2013; van Dalen, de Vreese ja Albæk, 2012). Kvantitatiivsete meetodite pooldajad leiavad, et sisuanalüüs annab

täpsema ülevaate ajakirjanike täidetud rollidest, aga ka sisemistest ja välistest mõjudest, mis lõpuks uudise kujundavad (Mellado jt., 2017).

Seejuures on Mellado (2015) loonud mudeli, mis on tema sõnul universaalne ega lähtu riigikorrast või kultuuriruumist. Ainus eeldus on, et kodeerija on pärit samast riigist, kus uudis on avaldatud. Mellado (2015) väidab, et samast kultuuriruumist pärit uurija oskab paremini mõtestada just selles ühiskonnas toimuvaid sündmusi. Seda teoreetilist ja metodoloogilist lähenemist rakendatakse rahvusvahelises Journalistic Role Performance (JRP) uuringus, mille esimeses uuringulaines (2013–2018) analüüsiti kokku 35 000 uudist ja standardiseeritud küsimustiku teel 800 ajakirjaniku nägemus ajakirjanduslike rollide täitmisest 19 erinevas riigis (Journalisticroleperformance.org, 2021). 2020. aastal algas JRP teine uuringulaine, kus sel korral osaleb 45 riiki, sealhulgas ka Eesti. Kuna antud magistritöö põhineb just JRP teises uuringulaines kogutud uudiste sisuanalüüsi andmestikul ja tulemusi analüüsitakse lähtudes Mellado (2015) välja töötatud ajakirjanduslike rollide jaotusest, siis tutvustan järgnevalt konkreetset teoreetilist lähenemist.

1.1.2 JRP ajakirjanduslike rollide täitmise kuus dimensiooni

Kombineerides uudiste sisu uurimist ja ametialaste rollide uuringut, pakkus Mellado (2015) välja kuus ajakirjanike ametialast rolli: sekkuja (*intervention*), valvekoera (*watchdog*), lojaalse vahendaja (*loyal facilitator*), teenindaja (*service*), infomeelelahutaja (*infotainment*) ja kodaniku (*civic*) rolli. Need jagunevad kolme suurema teema alla (Joonis 2). Ehkki eeltoodud rollid on esitatud sõltumatutena, võivad need praktikas kattuda, kuna uudiste sisu võib samaaegselt sisaldada erinevate ajakirjandusmudelite tunnuseid.

Joonis 2. Ajakirjanduslike rollide jaotus. (Mellado, 2015: 602, autori tõlge ja kohandamine eesti keelde)

Järgnevalt peatun igal rollil eraldi avades seda, mida vastav roll Mellado käsitluses endas kätkeb.

Sekkuja roll

Sekkuja rolli puhul on ajakirjaniku hääle olemasolu kesksel kohal. Sekkuja rolli täitmine viitab uudisele, kus ajakirjanik räägib loos kaasa, andes auditooriumile mõista enda seisukoha või arvamuse (Mellado ja Vos, 2017). Ajakirjanik võib mõnikord käituda üksikisikute või ühiskonnagruppide eestkõnelejana. Mida rohkem on uudisloos ajakirjanik toonud oma arvamust või hoiakut esile, seda rohkem täidab ta sekkuja rolli, ning vastupidi (Mellado, 2015).

Valvekoera roll

Valvekoera roll kuulub võimuhete alagrupi alla, mis tähendab, et valvekoera rolli täitev ajakirjanik püüab kaitsta avalikku huvi ja võtab vastutusele erinevaid võimul olevaid eliidi gruppe. Siinkohal tuleb selgitada, et mõiste eliit all peab Mellado silmas juhtival või võimupositsioonil olevaid inimesi. Valvekoera rolli täites avalikustab ajakirjanik võimulolijate poolt varjatud fakte, rõhudes nende vastutustundele avalikkuse ees (Mellado, 2015). Valvekoera roll ei ole ajakirjaniku poliitiline või ideoloogiline hoiak, vaid pigem keskendub valvekoera rolli täitja erinevate eliidi koosseisudesse kuuluvate institutsioonide ja üksikisikute küsitlemisele, kritiseerimisele või hukkamõistmisele (Mellado ja Vos, 2017). Seda selleks, et suurendada valitsuse või muu institutsiooni läbipaistvust ja tõhususe taset (Mellado, 2015).

Lojaalse vahendaja roll

Valvekoera vastand on lojaalne vahendaja, mis samuti kuulub võimuhete alagrupi alla. Kui valvekoer küsitleb, kritiseerib või mõistab hukka, siis lojaalne vahendaja on võimule lojaalne, olles koostööalt, toetades eliiti, nende ideid ja tegevusi. Lisaks on lojaalse vahendaja rollile omane ka patriotism. Seega näitab lojaalse vahendaja rolli täitja lojaalsust valitsevale võimueliidile ja oma riigile, mistõttu saavad lojaalse vahendaja rolli täitjatest võimueliidi sõnumite vahendajad auditooriumile (Mellado ja Vos, 2017; Mellado, 2015).

Teenindaja roll

Auditooriumile lähenemise ehk kolmanda alajaotuse alla kuulub teenindaja roll, mis keskendub auditooriumi otsesele aitamisele. See roll ühendab auditooriumi õigused ja omakasu, luues ajakirjaniku ja auditooriumi vahel kliendi ja professionaali suhte (Mellado, 2015). Teenindaja rolli täitja pakub kasulikku teavet, teadmisi ja nõuandeid kaupade ja teenuste kohta, mida auditoorium võiks oma igapäevases elus vajada. Teenindaja rolli täitev ajakirjanik pakub abi, näpunäiteid, juhiseid ja teavet igapäevase elu korraldamise ja üksikute probleemide kohta (Mellado ja Vos, 2017; Mellado, 2015).

Infomeelehutaja roll

Infomeelelahutaja rolli täitva ajakirjaniku eesmärk on auditooriumit šokeerida, naerutada ning tekitada uudishimu ja põnevust. Selleks kasutab infomeelelahutaja rolli täitja erinevaid stilistilisi, narratiivseid ja visuaalseid diskursusi (Mellado ja Vos, 2017). Selle rolli puhul laenab ajakirjanik meelelahutusžanrite elemente näiteks märulifilmidest, teledraamadest, põnevusromaanidest, kasutades loojutustamise vahendeid ning luues tegelasi ja tausta. Infomeelelahutajale on omane luua lugusid, milles käsitletakse näiteks avaliku elu tegelaste isiklikku elu, sensatsioonilisi fakte ja nii positiivseid kui ka negatiivseid emotsioone. (Mellado ja Vos, 2017; Mellado, 2015)

Kodaniku roll

Auditooriumile lähenemise alajaotuse alla kuulub ka kuues ehk kodaniku roll, mis keskendub kodanike aitamisele, toetamisele ja julgustamisele. Kodaniku roll julgustab avalikkust osalema avalikes aruteludes, olgu need ühiskondlikud, poliitilised või kultuuriteemalised. Seda rolli täites antakse sõna allikatele, kes pole tavapärased või võimueliidi hulka kuuluvad allikad. Kodaniku roll ei keskendu ainult taustateabe andmisele ja kodanike harimisele poliitiliste otsuste langetamiseks, näiteks osalemine valimisprotsessides, protestides või kodanikegruppides, vaid aitab kodanikke. Näiteks võib kodaniku roll aidata auditooriumil oma kogukondi mõtestada, mõista, kuidas erinevad poliitilised otsused võivad mõjutada neid kogukondi. Kodaniku rolli täitja paneb rõhku ka kodanike tegevuste (protestid, üritused, laadad jne) toetamisele. (Mellado ja Vos, 2017; Mellado, 2015)

1.2 Covid-19 mõju ajakirjanduslike rollide täitmisele

Covid-19 plahvatuslik üleilmne levik võimendas ajakirjanduse ühiskondlikku tähtsust mitmest aspektist. Ennekõike ootas auditoorium ajakirjanduselt faktilise selguse toomist infomüüri eest maailmas Covid-19-ga seotud riskide ning ohtude kohta (Newman, 2021).

Ajakirjandusliku rolli täitmine oli aga keeruline, sest ka kriisi juhtinud teadlastel, arstidel ja poliitikutel on olnud väga vähe vettpidavat teavet haiguse kohta, faktid on pidevalt ja kiiresti muutunud ning teabevaakumit täidavad valeuudised (Newman, 2021). 2020. aasta veebruaris hoiatas Maailma Terviseorganisatsioon (WHO) riike ja kodanikke infodeemia eest. Infodeemia all

peeti silmas nii tõese kui ka vale info laia levikut, mistõttu on keeruline aru saada, millist uudist või postitust võib usaldada ning mida peaks eirama. Infodeemiana esineb eelkõige veebisisu, näiteks sotsiaalmeedia postitused ja alternatiivsed veebiuudised (Cinelli jt., 2020; Papapicco, 2020; WHO, 2021). See muutis ka kogenud ajakirjanikel väga keeruliseks faktide eristamine pooltõdedest ja sensatsioonilistest väljamõeldistest. Ajakirjanike tööd muutsid keerulisemaks ka liikumispääs, mis seati Covid-19 leviku tõkestamiseks. Tööd raskendas veelgi kodukontoris töötamine, kus tööd võisid takistada näiteks katkendlik või liiga aeglane internet, probleemid arvutiga, diktofoni või salvestamisrakenduste puudumine jne (Bernadas ja Ilagan, 2020). Kaugtöö tingimustes tekkis ajakirjanike ja allikate vahel distant, mis omakorda piiras oluliselt ajakirjanike võimalust koguda objektiivset teavet Covid-19 ning selle leviku laialdase mõju kohta. Näiteks vastused riigiasutustesse esitatud infopäringutele viibisid või neile ei vastatud. Juhul, kui infopäringule vastati, oli teavet vähe, see oli aegunud või kordas varasemat (Bernadas ja Ilagan, 2020; McIntosh, 2020).

Võib oletada, et taolises piiratud teabe olukorras on olnud väga keeruline täita ajakirjanduslikku valvekoera rolli, mille täitmisel on vaja koguda mitte üksnes ametlikku teavet, vaid leida ka fakte, mis lükkavad ümber võimueliidi esitatud väiteid. Ometi tundsid ajakirjanikud alates pandeemia algusest suurt vastutust leviva valeteave ümber lükata ja tagada, et kriisijuhid teeksid oma tööd lähtudes laiematest ühiskondlikest huvidest (Perreault ja Perreault, 2021). Seega olid ajakirjanikud olukorras, kus pidid tegelema infodeemiaga, kummutama valeinfot, tõestama, et koroonaviirus siiski on olemas ja kannab endas suurt ohtu (Perreault ja Perreault, 2021).

Lisapingutusi vale informatsiooni kummutamiseks, tegid nii avalik-õiguslikud ja erameedia väljaanded, kui ka sotsiaalmeediaplatvormid ning tehnoloogiagigandid nagu Facebook, Google, Twitter ja YouTube. Ajakirjandus on olnud väärinfo vastu võitlemises siiski keskmes (J. Scott Brennen jt., 2020; Luengo ja García-Marín, 2020).

Meediatööstuse jaoks pole valeteabel põhinevate uudistega võitlemine midagi uut, sest sotsiaalmeediaplatvormidel ja internetis laiemalt on valeuudiste probleem olnud terav juba viimased aastad, mistõttu on väljaanded arendanud eelkõige digitaalset faktikontrolli võimekust ka enne Covid-19 pandeemiat (Perreault ja Perreault, 2021). Wihbey (2017) sõnul näitab

meediatööstuse muutuste kombinatsioon, et teaduspõhised süstemaatilised teadmised, mis on veebis vabalt kättesaadavad, pakuvad ajakirjandusele nii väljakutset kui ka võimalust. Ajakirjanikud peavad nüüd paljudes küsimustes konkureerima ekspertide arvamuste ja muude allikatega, kuid samas on ajakirjanikel võimalus pakkuda suurema lisandväärtusega uudissisu tuginedes ekspertteadmistele. Olgu viimaste allikaks otse suhtlus valdkonnaeksperti või eksperti osalusel läbiviidud uuringu eelretsenseeritud tulemused või järeldused.

Küll aga hakkasid väljaanded pandeemia ajal rohkem panustama faktikontrolli. Reutersi Instituudi ja Oxfordi Interneti-instituudi 2020. aasta aprillis avaldatud uuringu kohaselt kasvas märkimisväärselt faktikontrollijate arv 2020. aasta jaanuarist märtsini. Näiteks ingliskeelsete faktikontrollide artiklite nõudlus kasvas neil kuudel enam kui 900 protsenti (Brennen jt., 2020)

Faktikontrolli intentsiivsuse kasv võib viidata ajakirjandusliku sekkuja rolli varasemast laialdasemale täitmisele. Samas näitavad varasemad uuringud, et Covid-19-le eelnenud kriisiolukordades on ajakirjanikud võtnud vahendaja rolli, milles edastasid riigiametnike ja ekspertide jagatavat teavet auditooriumile (Christians jt., 2009). See võib viidata, et ajakirjanikud on varasemates kriisides täitnud lojaalse vahendaja rolli.

Üldiselt on aga Covid-19 olnud erand, sest nagu öeldud, on praeguse tervisekriisi juhtivalt võimueliidilt saadud kriisiteave olnud kasin (McIntosh, 2020) ja nõudnud seda moonutava valetabe kontekstis valvekoera kontrolli ning vajadusel ka sekkuja rollile omast parandamist ja kriitikat. Nii on olnud ajakirjanikel võimalus suurendada või vähendada ühiskondlikku toetust rahvatervise poliitika otsustele (Henderson ja Hilton, 2018; Vercellesi jt., 2010) ning see suhe on pandeemia jooksul võimendunud (Bernadas ja Ilagan, 2020). Ajakirjanduse ja rahvatervise suhet on enamasti selgitatud ajakirjanduslike rollide ja uudiste kujundamise põhjal. Näiteks leidsid Klemm jt. (2017), et tervisekriisi ajal ajakirjanike rollid nihkuvad - kui tavauudiste kontekstis oli dominantne roll valvekoera roll, siis tervisekriisi kontekstis nihkusid rollid „koostööaltidele” rollidele. Holland jt. (2014) väitsid lisaks, et 2009. aasta seagripp võimaldas ajakirjanikel oma rollis olla refleksiivne, eriti ekspertide ja otsustajate huvide konfliktide korral. Seega objektiivselt seletada lahti mõlema osapoolle seisukoha (Bernadas ja Ilagan, 2020). See viitab uurivale reporteritööle, väliste uuringute kajastamisele.

Samas juhib Serbias Covid-19 kajastust analüüsinud Milutinović (2021) tähelepanu sellele, et koroonapandeemia ajal pole meediadiskursus olnud järjekindel. Samuti on koroonapandeemia viinud ajakirjanduse sõltumatuse, sest pidev poliitiline kampaania, mille viljakaks pinnaseks on koroonapandeemia, on pannud küsimuse alla ka meedia ja ajakirjanduse sõltumatuse Serbia meedia auditooriumi silmis (Milutinović, 2021). Sellest analüüsist nähtub, et skepsis Serbia ajakirjanduse sõltumatuse suhtes on olnud osati ka põhjendatud, sest Serbia ajakirjandusväljaannete Covid-19 teemalisi kajastusi kujundasid koalitsiooni poliitikutest allikad. Eelkõige edastasid Serbia valitsust ja presidenti toetavaid sõnumeid tabloidid ja täitsid nõnda selgelt lojaalse vahendaja rolli (Milutinović, 2021). Ka Eestis on Ventsel ja Madisson (2020) juhtinud tähelepanu sellele, et nii Eesti kui ka välisriikide ühiskondades hakanud levima hirm eriolukorras ajakirjanduse rakendamises riikliku propaganda kanalina, mis kajastab vaid võimueliidi koostatud ning nende poliitilisi huve teenivaid sõnumeid.

Covid-19 kajastuse politiseeritust ja seetõttu süvenevat polariseerumist on kirjeldatud ka maailma ühe suurima auditooriumiga USA meediaturul, kus tegutsevate ajalehtede avaldatud Covid-19 teemalistes uudistes on saanud poliitikud rohkem sõna kui teadlased (Hart jt., 2020). Samas näitas ajalehtede allikakasutuse kallutatust kirjeldanud uuring, et 2020. aasta märtsi ja mai teleuudiste puhul oli poliitikute ja teadlaste kajastamine võrdsem, kuid teleuudiste sisu polariseerivam, mis võib mõjutada avalikku arvamust ja julgustada inimesi järgima ekspertide asemel poliitilist eliiti ekspertide (Hart jt., 2020). Samas peab märkima, et tegemist on USA uuringuga, kus erinevalt Eestist, määratlevad ajakirjandusväljaanded end poliitiliselt, mistõttu võib poliitikute kasutus allikatena olla aktsepteeritav ja põhjendatum kui Eestis.

Ajakirjanikud, kes on soovinud siiski jääda kindlaks valvekoera ja sekkuja rollide täitmisele, on pöördunud üha enam sotsiaalmeedia poole. Praktikas tähendab see meetod Facebooki ja Twitteri voogude jälgimist, konkreetse eesmärgi või geograafilise piirkonna jaoks loodud Facebooki gruppidega liitumist, teemaviidete jälgimist ning märksõnade järgi allikate ja vihjete leidmist. (Bernadas ja Ilagan, 2020). Sotsiaalmeedia aktiivsem kasutamine on aga tihendanud elukutseliste ajakirjanike koostööd aktiivsete tavakodanikega (Bolledo, 2020), tugevdades seeläbi ajakirjanduslikku rolli, mis teenib kodanike huve. See omakorda võib viidata kodanike aitamisele ja toetamisele keskendunud kodaniku rollile ning selle laialdasemale täitmisele.

1.3 Uurimisküsimused

Magistritöö eesmärk on analüüsida, kuidas ajakirjanike ajakirjanduslikud rollid avaldusid Covid-19 pandeemiat kajastavates eestikeelsetes uudistes. Lähtuvalt töö eesmärgist esitan järgmised uurimisküsimused:

1. Milliseid ajakirjanduslikke rolle esineb eestikeelsetes Covid-19 teemalistes uudistes?
 - a. Milliste teemadega seoses käsitleti Covid-19 teemalisi uudiseid?
2. Millised ajakirjanduslikud rollid esinevad eestikeelsetes mitte Covid-19 teemalistes uudistes?
3. Kuidas erineb ajakirjanduslike rollide esinemine trüki-, tele-, raadio- ja veebimeedias avaldatud Covid-19 teemalistes uudistes?
4. Kuidas muutub ajakirjanduslike rollide täitmise esinemissagedus Covid-19 uudistes erinevatel andmekorje päevadel?

2. MEETOD JA VALIM

Järgnev peatükk käsitleb magistritöö uuringudisaini, kuid esmalt tutvustan konteksti, milles see uuring valmib. Magistritöö analüüsib rahvusvahelise ajakirjanduslike rollide uuringu Journalistic Role Performance (JRP) projekti 2. laine käigus kogutud uudislugusid. Tegemist on uuringu teise lainega ning Eesti võtab sellest osa esimest korda. JRP on võrdlev ajakirjanduskultuuride uurimisprojekt, mille eesmärk on analüüsida erinevate ajakirjanduslike rollide täitmist trüki-, tele-, raadio ja veebiuudistes.

Standardiseeritud kontentanalüüsil põhineva sisuanalüüsi jaoks koguti 2020. aastal toimunud 14 andmekorjepäeva käigus uudiseid erinevatest meediaväljaannetest. Tervele aastale hajutatud andmekorje päevade põhjal vormus kaks konstrueeritud nädalat. Andmekorje käigus kogutud uudised analüüsiti kasutades standardiseeritud kontentanalüüsi meetodit, mis põhines JRP projekti kodeerimisjuhendil. Kontentanalüüsi andmed koondati ühtsesse JRP projekti andmebaasi ja analüüsiti statistikapaketi SPSS abil.

2.1 Standardiseeritud kontentanalüüs ja kategooriad

Kontentanalüüs tähendab „teksti omaduste mõõtmist arvuliselt” (Lagerspetz, 2017: 190), mille tulemusel määratakse huvipakkuvate tekstiomaduste absoluutne ja suhteline esinemissagedus. Tänu sellele võimaldab meetod erinevaid tekstikogumeid näiteks uudiseid täpsetel alustel võrrelda. (Kalmus, 2015)

Kontentanalüüsi tulemiks on märkide või märkide rühma ehk teksti omaduste esinemissagedused. Meetodi kasutamise eelduseks on võimalus püstitada olemasolevatele teooriatele ja/või varasematele uurimustele toetudes täpseid uurimisküsimusi ja hüpoteese ning nendest lähtudes

operatsionaliseerida teksti huvipakkuvad tunnused analüüsikategooriatena enne analüüsi läbiviimist. Standardiseeritud kontentanalüüsis kasutatakse seega valdavalt deduktiivset lähenemist. (Kalmus, 2015)

Siinses uurimistöös kasutasin kontentanalüüsis vaid tekstis sõnaselgelt väljendatud ehk eksplitsiitset sisu. Kontentanalüüsi tegime uurimisrühmaga formuleeritud reeglite ehk täpse kodeerimisjuhendi järgi nii, et eri uurijad pidid samu reegleid ja materjale kasutades jõudma samasuguste tulemusteni. Kodeeringute ühtlustamiseks tegime pärast kodeerijate koolitamist ka proovikodeerimise viie kodeerijaga, et leida võimalikke kõrvalekaldeid tunnuste kodeerimises. Kuivõrd viie proovikodeerimises osalenud kodeerija puhul kattusid kodeeringud 70–100 protsendi ulatuses, tõestas see, et kodeerijad tõlgendavad uudistekstides olevaid eksplitsiitseid rollitunnuseid samal viisil. Kahe kodeerija (minu ja Ann Marii Närska) proovikodeerimise reliaablus oli 99,3 protsenti. Kogu kodeerimisperioodi jooksul osales uuringus kokku kuus kodeerijat.

Analüüsiühikuks oli üks uudislugu. Iga valimisse sattunud teksti kirjeldasid kodeerijad kõikide analüüsikategooriate (N=78) abil. Seejärel oli võimalik teksti sisu numbriliste ehk kvantitatiivsete väärtustega mõõta. Me ei loonud uurimistöö käigus kodeerimisjuhendit, vaid lähtusime JRP kodeerimisjuhendist, mida kasutavad uuringu raames kõik 54 riigi uurimisrühma. Projekti nõue oli, et igas jaotuses määratletakse kõik muutujad JRP projekti kontseptuaalse raamistiku põhjal, mistõttu ei olnud meil uurimisrühma ega tudengitena võimalik kodeerimisjuhendisse muudatusi teha. Iga uudise kodeerimisel pidi tuginema ainult JRP kodeerimisjuhendis määratletud definitsioonidele, mille jaoks kodeerijaid eelnevalt ühiselt koolitati. Isegi, kui mõned tegurid või rollid võisid viidata muudele määratlustele, ei kehtinud see JRP projekti puhul.

2.2 Kodeerimisprotsessi kirjeldus

Uuringurühma andmekorjepäevadel saadud materjalid lisati ühisesse Google Drive'i dokumenti, millele pääsesid ligi kõik kodeerijad. Analüüsiühikut kodeerima asudes, suundusime esmalt ühisesse dokumenti, kus oli iga uudisloo järel vastav link, kust seda leida. Dokumendis oli ära märgitud juba kodeeritud ja kodeerimist vajavad uudised. Seejärel lugesime, kuulasime või vaatasime uudise läbi, võttes arvesse nii verbaalseid kui ka visuaalseid elemente ning asusime

kodeerima. Uudiste kodeerimine toimus JRP veebipõhisel kodeerimisplatvormil, kus kõik analüüsikategooriad kodeerimisjuhendist olid esindatud. JRP ja magistritöö jaoks valitud uudislugude kodeerimine jagati nelja ossa: uudiste üldine teave, loo omadused, allikad ja ajakirjandusliku rolli täitmine.

Esimeses osas määrati kindlaks iga uudise põhiteave. Selles osas tuli märkida kokku üheksa muutujat: kodeeri number, loo järjekorranumber, riik, kust kodeeriti; märkida tuli meediumi tüüp: trükimeedia, televisioon, raadio, veeb ja meediaväljaanne, kust uudis pärineb. Eesti puhul oli valimis Postimees.ee, Delfi.ee, ERR.ee, „Päevakaja“ (Vikerraadio), „Päevapilgu“ (Kuku raadio), „Aktuaalse kaamera“ (ERR), „Reporter“ (Kanal2), „Seitsmeste uudiste“ (TV3), Postimehe, Eesti Päevalehe ja Õhtulehe uudised. Märkima pidi ka päeva, mil lugu valimisse sattus ehk andmekorjepäeva, uudisloo žanrilise formaadi (lühiauudis, artikkel, reportaaž, intervjuu) ning loo paigutuse (kas tegemist on esiauudisega või mitte).

Teises osas märgiti uudisloo omadusi. Kokku oli antud kategoorias kaks tunnust. Esimeseks muutujaks oli uudisloo teema või teemad (kuni kolm). Valida sai 24 erineva teema vahel: valitsus ja seadusandjad; poliitkampaniad, valimised ja poliitika; politsei ja krimi; kohus; kaitse-, sõjavägi, riiklik julgeolek; majandus ja ettevõtlus; haridus; keskkond, jätkusuutlikkus, kliima ja ilm; energia ja ressursside arendamine; transport; eluaseme majandus, infrastruktuur ja avaliku sektori projektid; õnnetused ja looduskatastroofid; tervis; religioon ja kirikud; töö ja tööhõive; meeleavaldused ja protestid; sotsiaalprobleemid; meedia and kommunikatsioon; sport; teadus ja tehnoloogia; elustiil; kultuur; meelelahutus ja kuulsused; muu. Teiseks tunnuseks oli geograafiline paigutus (*geographic frame*), mis puudutas uudisloo toimumise asukohta. Siin sai valida viie variandi hulgast: 1. Siseriiklik, 2. Siseriiklik / välisosalusel, 3. Välismaine / siseriikliku osalusel, 4. Välismaine ja 99. Pole määratletav.

Kodeerimise kolmandas osas märgiti uudises esinevaid allikaid. Osa koosnes kuuest tunnusest. Esimesena allikate arv ja nende tüübid. Allikatüüpe, mille vahel valida, on 15.

- 1) valitsuse või poliiterakonna – näiteks poliitikud, valitsuse või kohalike omavalitsuste töötajad.
- 2) äri või ettevõtluse – juhid, spetsialistid nii avalikus kui ka erasektoris.

- 3) politsei või turvateenistuse – politseinikud, uurijad, rahvusvahelised õiguskaitseorganid nagu näiteks Interpol.
- 4) juriidiliste ja kohtusüsteemi töötajate – kohtunikud, prokurörid, advokaadid, juristid.
- 5) kaitse-, sõjaväe või riikliku julgeoleku töötajad – mereväe, õhuväe, kaitseväe, piirivalve, luureteenistuste esindajad.
- 6) tervisetöötajad – näiteks arstid, õed ja muud tervishoiuga seotud töötajad.
- 7) haridustöötajad – õpetajad, õppejõud, teadlased erinevatelt erialadelt.
- 8) kodanikuühiskonna allikad – näiteks MTÜ-d, erinevad kodanike algatatud liitude jms esindajad.
- 9) religioon ja kirik – usku levitavatele institutsioonide liikmed või juhid, samuti organisatsioonidele ja kõneisikutele, kes on seotud ühiskonna tõekspidamiste, väärtuste ja moraali üle arutlemisega (nt vabamüürlased).
- 10) kodanik – see kategooria hõlmab tavalisi inimesi, kes ei esinda ühtegi organisatsiooni või liitu. Inimene räägib enda eest. Siia alla võib kuuluda näiteks kodanikublogijaid ja tavalisi YouTube'i kasutajaid.
- 11) meedia allikas - kommunikatsiooni- või meediaväljaande esindaja või professionaalne ajakirjanik, kes pole uudisloo autor.
- 12) spordi allikas – sportlased, treenerid, spordimeeskondade ja muude spordiorganisatsioonide esindajad, samuti selliseid üksusi esindavad kõneisikud.
- 13) esineja, artist või kuulsus – muusika, teatri, filmi, fotograafia, kirjanduse, maali, muuseumide, moe, disaini ja telesaadete valdkonna esindaja. Lisaks ka kuulsused ning professionaalseid blogijad, kuulsaid mõjuisikud ja juutuuberid.
- 14) anonüümne allikas.
- 15) muu allikas.

Kolmas tunnus oli allikatüüpide mitmekesisus. Valida tuli kolme variandi vahel: allikad puuduvad (uudislugu ei sisalda allikaid); ühepoolne katvus (ehk kõik allikad uudisloos on sama tüüpi) või mitu allikatüüpi (ehk loo allikad on erinevat tüüpi)

Neljas tunnus oli allikate vaatepunktide mitmekesisus. Ehk kas uudisloos esitati allikate seisukohtade mitmekesisust konkreetse teema kohta? Siingi oli kolm varianti: allikate seisukohad

puuduvad (lugu ei sisalda allikaid); ühepoolne katvus (uudislugu sisaldab ainult ühe allika vaatenurka) või mitu allikat ja vaatepunkti (uudisloo allikate erinevad vaatepunktid on loos esitatud). Viiendaks muutujaks oli ekspertallikate kasutus. See viitab allikale, kelle poole pööratakse eksperthinnangu saamiseks. Sõltuvalt uudise teemast on ekspertide allikad erinevad. Kuues tunnus näitas, kas uudisloos kasutati allikat, kes oli sündmuste tunnistaja või pealtnägija. Siinkohal oli oluline, et tunnistaja oleks olnud sündmuste toimumisel kohal.

Neljandas osas kodeeriti ajakirjanduslikke rolle järjekorras sekkuja, valvekoer, lojaalne vahendaja, teenindaja, infomeelelahutaja ja kodanik. Kuivõrd need on magistritöö seisukohalt väga olulised, kirjeldan neid detailsemalt kodeerimisjuhendist lähtuvalt.

2.2.1 Sekkuja roll

Sekkuja rolli puhul on ajakirjaniku arvamuse sisuline peegeldumine või ajakirjaniku arvamuse puudumine kesksel kohal. Sekkuja roll viitab uudisele, kus ajakirjanik räägib loos kaasa, andes auditooriumile mõista enda seisukoha või arvamuse. Ajakirjanik võib mõnikord käituda üksikisikute või ühiskonnagruppide eestkõnelejana. Mida rohkem on kuulda ajakirjaniku häält uudisloos, seda rohkem täidab ta sekkuja rolli, ning vastupidi. Selle kategooria alla kuulus viis muutujat.

Sekkuja roll avaldus kui uudisloos olid järgmised tunnused:

- 1) ajakirjaniku vaatepunkt
- 2) tõlgendamine
- 3) üleskutse tegutsemisele
- 4) kvalifitseerivad omadussõnad
- 5) mina-vormi kasutamine; (Mellado ja Vos, 2017)

2.2.2 Valvekoera roll

Valvekoera roll püüab kaitsta avalikke huvi ja võtma vastutusele erinevaid võimul olevaid eliidi gruppe, toimides „neljanda võimuna.” Valvekoera rolli täites avalikustab ajakirjanik võimulolijate poolt varjatud fakte, rõhudes nende vastutustundele avalikkuse ees. Valvekoera roll ei ole

ajakirjaniku poliitiline või ideoloogiline hoiak. Pigem on valvekoera rolliks erinevate eliidi koosseisudesse kuuluvate institutsioonide ja üksikisikute küsitlemine, kritiseerimine või hukkamõistmine. Selline tegevus on eeskätt eesmärgiga suurendada valitsuse või muu institutsiooni läbipaistvust ja tõhususe taset.

Valvekoera roll avaldus kui uudisloos olid järgmised tunnused:

- 1) juriidiliste protsesside kajastamine
- 2) kahtlemine nii ajakirjaniku kui ka uudisloo allika poolt
- 3) kritiseerimine nii ajakirjaniku kui ka uudisloo allika poolt
- 4) paljastamine nii ajakirjaniku kui ka uudisloo allika poolt
- 5) väliste uuringute (uuringud, mille ei viinud läbi ajakirjanik) kajastamine
- 6) uuriv reporteritöö
- 7) konflikt ajakirjaniku ning ühe või mitme võimul oleva isiku või rühma vahel (Mellado ja Vos, 2017)

2.2.3 Lojaalse vahendaja roll

Lojaalse vahendaja rolli saab realiseerida kahes aspektis. Esiteks siis, kui ajakirjanikud teevad koostööd võimulolijatega, kelle antud teabe ajakirjanik võtab vastu kui usaldusväärse allikana. Seega toetavad lojaalsed vahendajad valitsuse, majandus- või kultuurivõimude seatud (poliitilist) agendat. Nii näitavad ajakirjanikud lojaalsust võimule, toetades ja kaitstes valitsuse poliitikat, andes positiivse kuvandi loodud võimust ja võimulolijatest ning toetades *status-quo*'d. Sageli saavad neist suhtekanalid võimuliidi sõnumite avalikkusele edastamiseks. Teises lojaalse vahendaja rolli variandis toetavad ajakirjanikud oma rahvusriiki, kujutades oma riiki positiivselt, andes positiivse kuvandi, julgustades ühtekuuluvustunnet ja tugevdades rahvuslikku prestiiži.

Lojaalse vahendaja roll avaldus kui uudisloos olid järgmised tunnused:

- 1) võimulolijate tegevuste kaitsmine või toetamine
- 2) nii riiklike kui ka piirkondlike poliitikate toetamine ja kaitsmine
- 3) eliidi positiivne kujutamine
- 4) riigi arengu või edu kiitmine

- 5) oma riigi edu võrdlemine teiste riikidega
- 6) riigi edusammude (*national triumphs*) kajastamine
- 7) riigi (positiivse) kuvandi propageerimine
- 8) patriotism (Mellado ja Vos, 2017)

2.2.4 Teenindaja roll

See roll ühendab auditooriumi õigused ja omakasu, luues ajakirjaniku ja auditooriumi vahel kliendi ja professionaali suhte. Selle rolli mudel pakub kasulikku teavet, teadmisi ja nõuandeid kaupade ja teenuste kohta, mida auditoorium saab oma igapäevases elus rakendada. Teenindaja roll keskendub auditooriumi otsesele aitamisele. Ajakirjandus, mis seda rolli prioriteediks seab, pakub abi, näpunäiteid, juhiseid ja teavet igapäevase elu juhtimise ja üksikute probleemide kohta (uudised, mida saate kasutada).

Teenindav roll käsitleb inimeste igapäevaelu ja seda, kuidas konkreetsed sündmused võivad mõjutada nende rutiini ja isiklikku elu (Eide ja Knight, 1999). Ajakirjandus, mis seab teenindava mudeli esikohale, pakub abi, näpunäiteid ja juhiseid igapäevase elu ja individuaalsete probleemide lahendamiseks ning teavet teenuste ja toodete kohta. Siin keskendutakse auditooriumi otsesele aitamisele.

Teenindav roll avaldus kui uudisloos olid järgmised tunnused:

- 1) erinevate sündmuste või tegurite mõju selgitamine igapäevaelule
- 2) näpunäidete ja nõuannete (teistega seotud kaebused) andmine
- 3) näpunäidete ja nõuannete (individuaalsed riskid) andmine
- 4) teave tarbijale
- 5) nõuanded tarbijale
- 6) personaalne abi (Mellado ja Vos, 2017)

2.2.5 Infomeelelahutaja roll

Infomeelelahutaja roll kasutab avalikkuse lõbustamiseks ja põnevuse tekitamiseks erinevaid stilistilisi, narratiivseid ja visuaalseid diskursusi. Selle rolli puhul laenab ajakirjanik meelelahutusžanrite elemente ja loojutustamise vahendeid.

Infomeelelahutaja roll avaldus kui uudisloos olid järgmised tunnused:

- 1) isikupärastamine
- 2) isikute eraelu kajastamine
- 3) sensatsioonilisus
- 4) emotsioonide rõhutamine
- 5) morbiidsus (Mellado ja Vos, 2017)

2.2.6 Kodaniku roll

Kodaniku roll julgustab avalikkust osalema avalikes aruteludes ja ühiskondlikus, poliitilises ja kultuurielus. Seda rolli täites antakse sõna tavalistele inimestele. See roll ei eelda, et ajakirjanik saab oma tegevuse kaudu parema kogukonna luua, pigem on rõhk kodanike jõupingutuste toetamisel.

Kodaniku roll avaldus kui uudisloos olid kajastatud järgmised tunnused:

- 1) kodanike reaktsioonide
- 2) kodanike nõudmiste
- 3) kodanike usaldusväarsuse
- 4) kohaliku mõju
- 5) sotsiaalse kogukonna mõju
- 6) kodanike harimine kohustuste ja õiguste osas
- 7) taustainformatsiooni tagamine
- 8) kodanike küsimused
- 9) teave kodanike tegevuste kohta
- 10) kodanike liikumiste toetamine (Mellado ja Vos, 2017)

2.3 Valim

Valimi puhul kasutasime uurimisrühmas mittetõenäosuslikku valimit, mille puhul ei pea uuritavatel objektidel olema võrdsed võimalused valimisse sattumiseks. Täpsemalt kasutasime sihipärast valimit, kus uurija ise valib uuritavad välja, püüdes leida populatsiooni kõige tüüpilisemaid esindajaid. (Rämmer, 2014)

Kuna uudissisu varieerub sõltuvalt kuust ja päevast, otsustati andmete kogumisel nii JRP kui ka siinses magistritöös lähtuda konstrueeritud nädala printsiibist ehk Stevensoni meetodist. See sobib uudisvoogude uurimiseks pikematel ajavahemikel, sest tasakaalustab ootamatute sündmuste mõju meediakajastusele ja säilitab uudisvoo järjepidevuse (Kalmus, 2015). 2020. aasta jaotati kaheks kuue kuu pikkuseks perioodiks: jaanuarist juunini ja juulist detsembrini. Iga kuue kuu pikkuse perioodi jaoks loodi konstrueeritud nädal. Esmalt valiti juhuslikult esmaspäev jaanuaris ja esmaspäev juulis. Seejärel kasutati kolme kuni nelja nädala intervalli ja valiti iga järgneva kuue andmekorjepäeva päevad: teisipäev, kolmapäev, neljapäev, reede, laupäev ja pühapäev. Seega saadi kuuekuulise perioodi peale seitse päeva, mis kõik olid erinevatel nädalapäevadel. Andmeid korjati 29. jaanuarist 14. detsembrini kokku 14 päeva ehk kahe konstrueeritud nädala jagu. Peale kahe suvekuu koguti andmeid kord kuus. Kahel suvekuul – juunis ja augustis koguti andmeid kahel päeval.

Väljaannete valikul lähtuti JRP projektis ette nähtud kriteeriumidest, mille kohaselt pidid olema hõlmatud kõik meediaplatvormid (veeb, raadio, televisioon, ajaleht). Seega valim jagunes neljaks: veebiuudised, raadiouudised, televisiooni uudised ning ajalehe uudised.

Veebiväljaannetest oli oluline valida üleriigilised väljaanded ning valimisse pidi kuuluma nii ainult digitaalseid (*native digital*) kui ka ajalehega kombineeritud väljaandeid. Esindatud pidid olema era- ja avalikud väljaanded.

Veebiuudiste valimisse kuulusid erameedia väljaannetest Postimees.ee kui ajalehega kombineeritud väljaanne, Delfi.ee kui *digital native* ehk algselt ainult digitaalne väljaanne, kuid mis praeguseks sisaldab ka ajalehesisu, ning ERR.ee, mis on algusest peale olnud digitaalne väljaanne, kombineerides traditsioonilise televisiooni- ja raadioväljundiga ning kuulub avalikku meediaorganisatsiooni. Veebiuudiste andmekorje toimus kaks korda päevas:

hommikul kell 11.00 ning õhtul kell 20.00. Seda seetõttu, et 9-tunnine vahe andmekorjete vahel annab suuremat sisu varieeruvust kui väiksem ajaühik.

Veebiväljaannetest kogusime artiklid, mis olid andmekorje ajal väljaande avalehel. Väljaande tervest avalehest tegime kuvatõmmise. Seejärel avasime kõik lehel olevad artiklid. Välja jätsime arvamused, sisuturunduse artiklid, uudised, mis olid refereeritud või tõlgitud teistest allikatest või uudisteagentuuridest või mis olid avaldatud varasematel kuupäevadel. Artiklite lingid salvestati ühisesse Google'i dokumenti koos väljaande nime ning autoriga. Väljaannete kuvatõmmiste failid salvestati ühisesse Tartu Ülikooli Nextcloudi pilveserverisse.

Raadio uudistesaadeteid on valimis kaks: avalik-õigusliku Eesti Rahvusringhäälingu Vikerraadio eetris olev „Päevakaja“ ja erameedia Postimees Gruppi kuuluv Kuku raadio eetris olev „Päevapilk“. Saated on valimis, sest mõlemad on tervikuna ainult uudistesaadet ning sisaldavad originaalsisu. Kõik uudised, mis olid refereeritud teistest meediaväljaannetest või uudisteagentuuridelt, jäeti välja. „Päevakaja“ on valimis esindatud ühe saatega iga andmekorje päeva kohta, sest saadete eetriaeg on kord päevas. „Päevapilgu“ andmekorje toimus 10 päeval, sest „Päevapilk“ on eetris tööpäeviti. „Päevakaja“ puhul kasutasime veebis järelkuulamise võimalust. „Päevapilgu“ raadiouudised salvestasime kell 17:00. Seejärel laadisime helifailid ühisesse Tartu Ülikooli Nextcloudi pilveserverisse ning vastava lingi lisasime ühisesse Google'i dokumenti, et hiljem oleks kodeerijal lihtsam töötada.

Televisiooni uudistesaadeteid on valimis kolm: „Aktuaalne kaamera“ (ERR), „Reporter“ (Kanal2) ning „Seitsmesed uudised“ (TV3). Televisiooni uudistesaadet on valimis esindatud ühe saatega iga andmekorje päeva kohta, sest saadete eetriaeg on kord päevas, välja arvatud „Aktuaalne kaamera“, mille puhul võtsime valimisse kell 21.00 algava uudisesaade. Teleuudiste saadete puhul kasutasime järelvaatamise võimalust veebis.

Üleriigilise levikuga ajalehti oli valimis kolm: Postimees, Eesti Päevaleht ja Õhtuleht. Seda seetõttu, et JRP projekti kriteerium näeb valimis ette erinevate poliitiliste määratluste ning kvaliteet-tabloid positsioneerimist. Eestis pole ükski väljaanne end maailmavaateliselt positsioneerinud. Siinkohal lähtus uurimisgrupp asjaolust, et Postimees on end sisu kaudu parempoolsena määratlenud (Kõuts-Klemm & Pärnapuu, 2019; Rohtmets, 2020), seevastu Eesti

Päevaleht on liberaalsem ja vasakpoolsem ja Õhtuleht on valimis esindamas meelelahutuslikku ning kollast ajakirjandust.

Trükimeedia andmekorje toimus 12 päeval, sest pühapäeviti valimis olevaid lehti ei ilmunud ning kahe konstrueeritud nädala raamesse jäi kaks pühapäeva. Ajalehtede puhul kasutasime nii paberväljaannet, mis skänniti pdf-failina kui ka ajalehtede trükifaili, mille uurimisrühma juht küsis vastavatest toimetustest. Mõlemal juhul laadisime failid ühisesse pilveserverisse ning vastav link lisati ühisesse Google'i dokumenti.

Kokku kodeeris kuus kodeerijat 2409 uudist, millest mina kodeerisin 460. Andmeid kogusime 14 päeval kolmekesi koos uuringurühma juhi Marju Himma-Kadakaga ja magistrant Ann Marii Närskaga.

Tabel 1. Valimisse kuuluvad meediaväljaanded meediumite jaotuses

Meedium	Väljaanne/saade/kanal	Omanik
Veeb (N=1527/2409)	Postimees.ee	Postimees Grupp
	Delfi.ee	Ekspress Meedia
	ERR.ee	Eesti Rahvusringhääling
Trükimeedia (N=371/2409)	Postimees	Postimees Grupp
	Eesti Päevaleht	Ekspress Meedia
	Õhtuleht	Ekspress Grupp ja Alexela
Televisioon (N=348/2409)	„Aktuaalne Kaamera“ (ETV)	Eesti Rahvusringhääling
	„Seitsmesed Uudised“ (TV3)	All Media Baltics
	„Reporter“ (Kanal2)	Postimees Grupp
Raadio (N=163/2409)	„Päevakaja“ (Vikerraadio)	Eesti Rahvusringhääling

	„Päevapilk“ (Kuku Raadio)	Postimees Grupp
--	---------------------------	-----------------

2.4 Meetodi kriitika

Tuleb tuua välja, et suures ja rahvusvahelises uuringus osalemine oli mõnevõrra piirav, sest sinse töö autorina ei saanud ma kaasa rääkida näiteks kodeerimisjuhendi väljatöötamises. Kodeerimisjuhendit ei saanud kohandada ega lisada sinna lisakategooriaid, kui selleks oleks tekkinud vajadus. Lisaks oli projektis täpselt määratletud, millised väljaanded võivad valimisse kuuluda. Kuigi valim on esinduslik sisu poolest, ei hõlma see näiteks maakonnalehti.

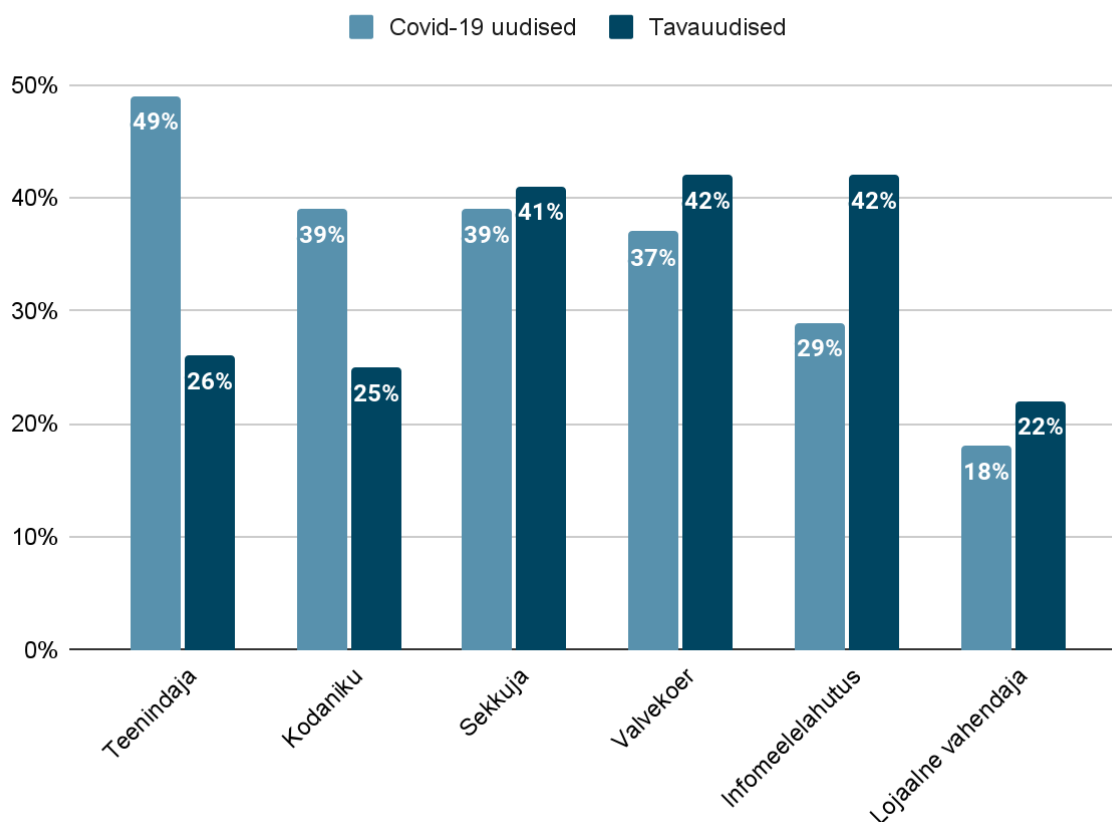
Teisalt oli uuringus osalemine ka pluss. Näiteks lõi uuringujuht kodeerimisjuhendile lisaks ka veebipõhise kodeerimisplatvormi, kuhu sisestades välditi kodeerimata jätmist või inimlikke vigu, mis võiksid tekkida, kui kasutatakse ainult statistikapaketti SPSS.

3. TULEMUSED

Tulemuste peatükis esitlen JRP uuringu käigus 2020. aasta jooksul Eestis kogutud andmete põhjal läbiviidud kontentanalüüsi tulemusi. Esitletavat kvantitatiivsed leiud kirjeldavad ajakirjanduslike rollide täitmise tunnuste esinemist vaatlusaasta jooksul kogutud Covid-19 teemalistes uudistes. Pandeemia mõju kirjeldamiseks võrdlen Covid-19 uudistes ja mitte Covid-19 uudiste ehk tavauudistest kodeeritud ajakirjanduslike rollide täitmise tunnuste esinemissagedust. Ühtlasi toon välja andmed, mis näitavad ajakirjanduslike rollide täitmise sagedust erinevates meediumites ja erinevatel teemadel avaldatud Covid-19 uudistes. Käesoleva peatüki viimases alapeatükis toon kõrvutan 14 andmekorjepäeva andmeid, et kirjeldada kvantitatiivselt ajakirjanduslike rolli tunnuste täitmise muutumist 2020. aasta jooksul. Seda nii Covid-19 kui ka tavauudiste puhul.

3.1 Ajakirjanduslike rollide täitmine Covid-19 kajastamisel võrreldes tavauudistega

Covid-19 uudistes ja tavauudistes esineb ajakirjanduslike rollide täitmises kokkulangevusi, aga ka suuri lahknevusi (vt joonis 3.). Sekkuja ja valvekoera rolli esinemissagedus oli kõige sarnasem. Sekkuja rolli tunnuseid esines 39% Covid-19 uudistes ja 41% tavauudistes. Valvekoera rolli tunnuste esinemist kodeeriti 37% Covid-19 uudistes ja 42% tavauudistes (42%).

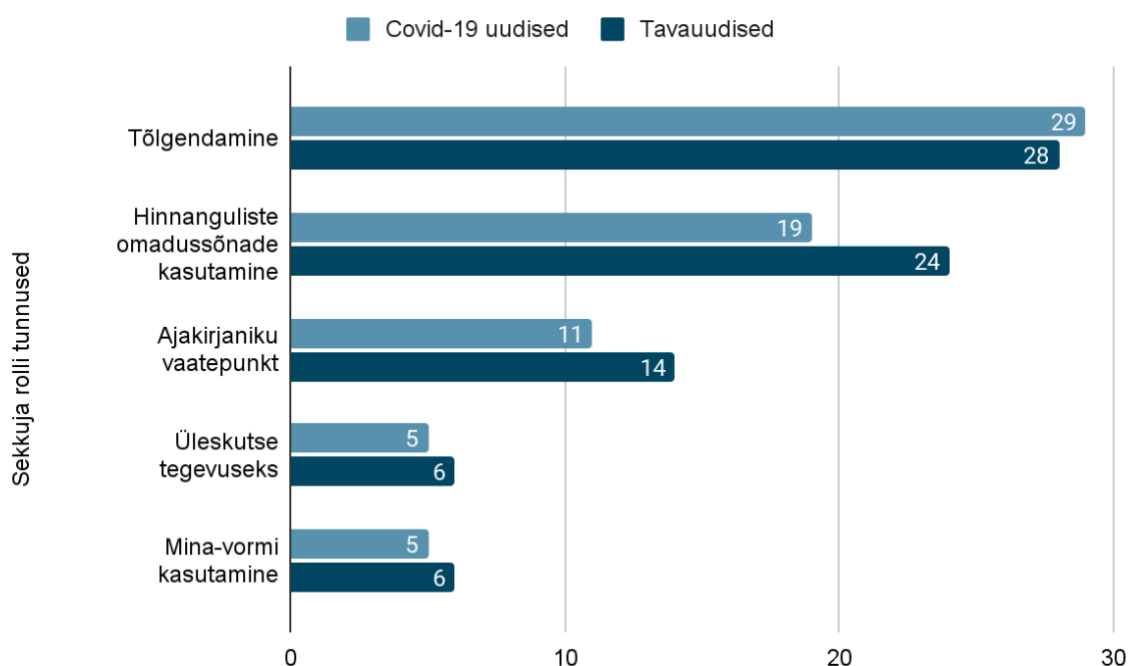

Joonis 3. Ajakirjanduslike rollide täitmise esinemissagedus Covid-19 uudistes ja tavauudiste.

Covid-19 teemadel kajastatud uudistes täideti tavauudistega võrreldes palju rohkem teenindaja (49% Covid-19 uudised; 26% tavauudised) ja kodaniku (39% Covid-19 uudised; 25% tavauudised) rolle. Covid-19 uudistes esines tavauudistega võrreldes vähem infomeelelahutaja (29% Covid-19 uudised; 42% tavauudised) rolli täitmist. Lojaalse vahendaja (18% Covid-19 uudised, 22% tavauudised) rolli täitmist esines võrreldavates sarnaselt madalal tasemel.

JRP uuringu kuus ajakirjandusliku rolli koosnevad mitmetest tunnustest. Seetõttu on JRP uuringus kogutud kvantitatiivsete andmete abil võimalik luua palju detailsem ülevaade iga rolli täitmise eripäradest.

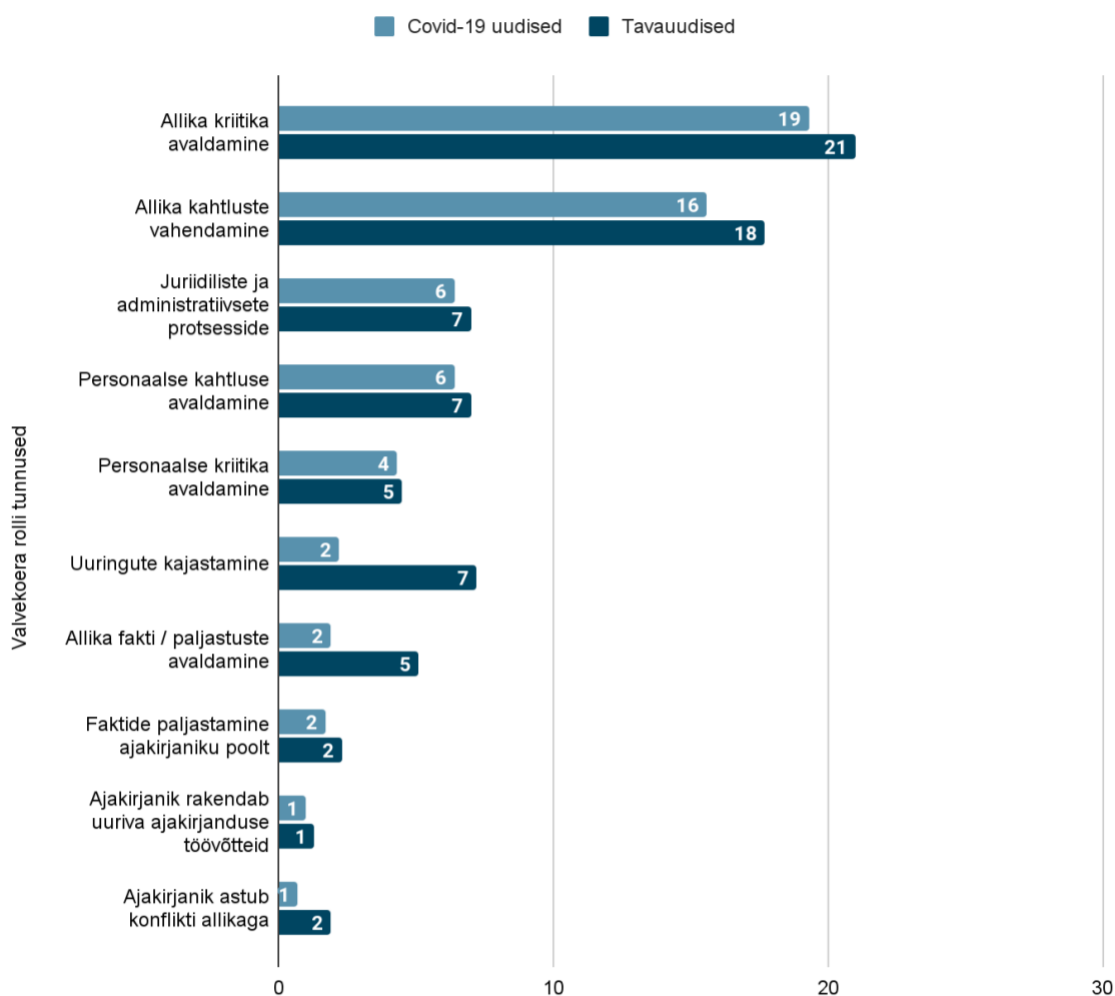
Sekkuja rolli tunnustena kodeeriti uudistes ajakirjaniku vaatepunkt, tõlgendamine, üleskutse tegevuseks, hinnanguliste omadussõnade kasutamine ning mina-vormi kasutamine. Covid-19 uudiste puhul oli kõige rohkem esindatud sekkuja rolli tunnus tõlgendamine (29%). Sellele järgnes hinnanguliste omadussõnade kasutamine (19%) ja ajakirjaniku vaatepunkt (11%). Rolli tunnused nagu üleskutse tegevusteks ja mina-vormi kasutamine jäid Covid-19 teemalistes uudistes mõlemad viie ja poole protsendi juurde (vt joonis 4).

Joonis 4. Sekkuja rolli tunnuste esinemissagedus Covid-19 ja tavauudistes.

Tavauudistes oli sarnaselt Covid-19 uudistele kõige rohkem esindatud sekkuja rolli tunnus tõlgendamine (28%), millele järgnes hinnanguliste omadussõnade kasutamine (25%). Tavauudises väljendas sekkuja rolli täitnud ajakirjanik oma vaatepunkti 14% lugudest, mina-vormi kasutamine ja üleskutset tegevuseks esinesid rolli tunnustest mõlemad 6% (vt. joonis 4).

Covid-19 uudistes kõige enam esinenud valvekoera rolli tunnus oli allika kriitika avaldamine (19%). See tähendab, et ajakirjanik on avaldanud allika kriitikat uudises kajastatud eliidi tegevuse kohta. Allika kriitika avaldamisele järgnes Covid-19 uudistes allika kahtluste avaldamine (16%). Rolli tunnused nagu juriidiliste ja administratiivsete protsesside kajastamine ja ajakirjaniku enda kahtluste avaldamine oli esindatud Covid-19 teemalistes uudistes mõlemad 6%. Ajakirjaniku enda kriitika avaldamine oli esindatud 4% (vt Joonis 5.).

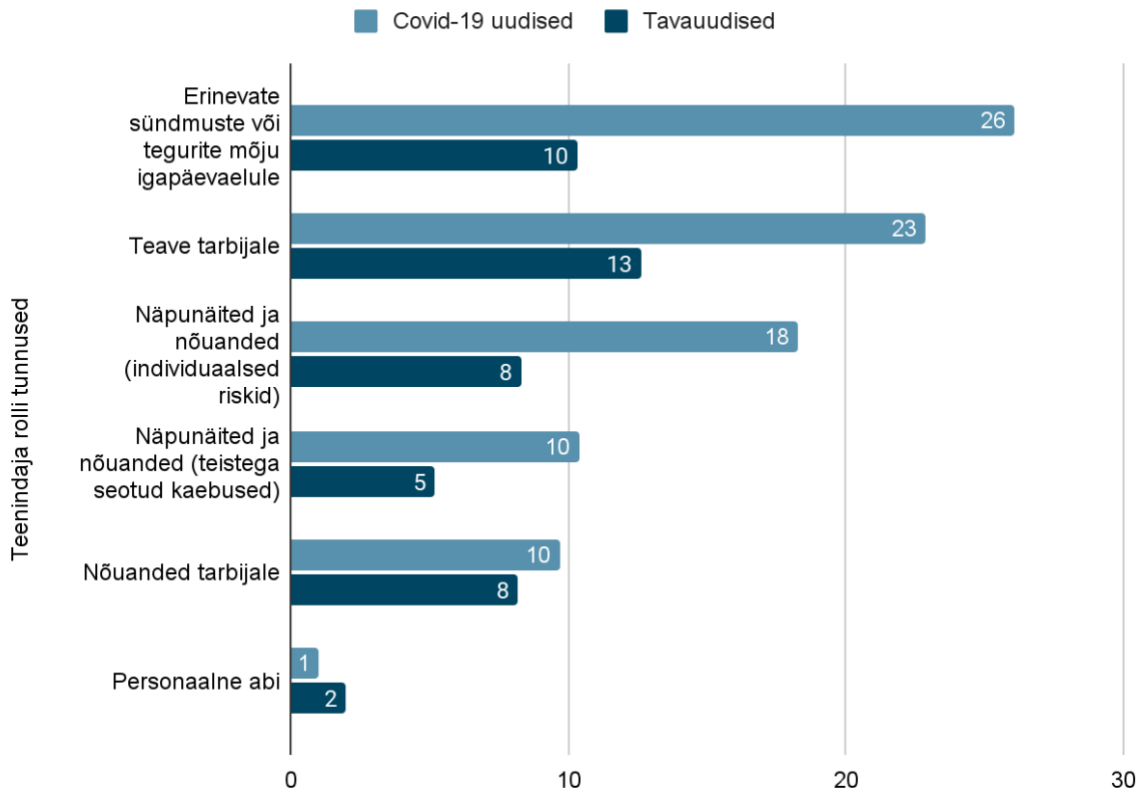

Joonis 5. Valvekoera rolli tunnuste esinemissagedus Covid-19 ja tavauudistes.

Tavauudiste puhul oli kõige rohkem esindatud valvekoera rolli tunnus allika kriitika avaldamine (21%). Sellele järgnes allika kahtluste vahendamine (18%) ja uuringute kajastamine (7%). Rolli

tunnused nagu juriidiliste ja administratiivsete protsesside kajastamine ja ajakirjaniku enda kahtluste avaldamine jäid tavauudistes vastavalt mõlemad 7% juurde.

Võrreldes Covid-19 uudiseid tavauudistega, on suurimad erinevused uuringute kajastamine (2% Covid-19; 7% tavauudised) ja allika fakti / paljastuste kajastamine (2% Covid-19; 5% tavauudised).

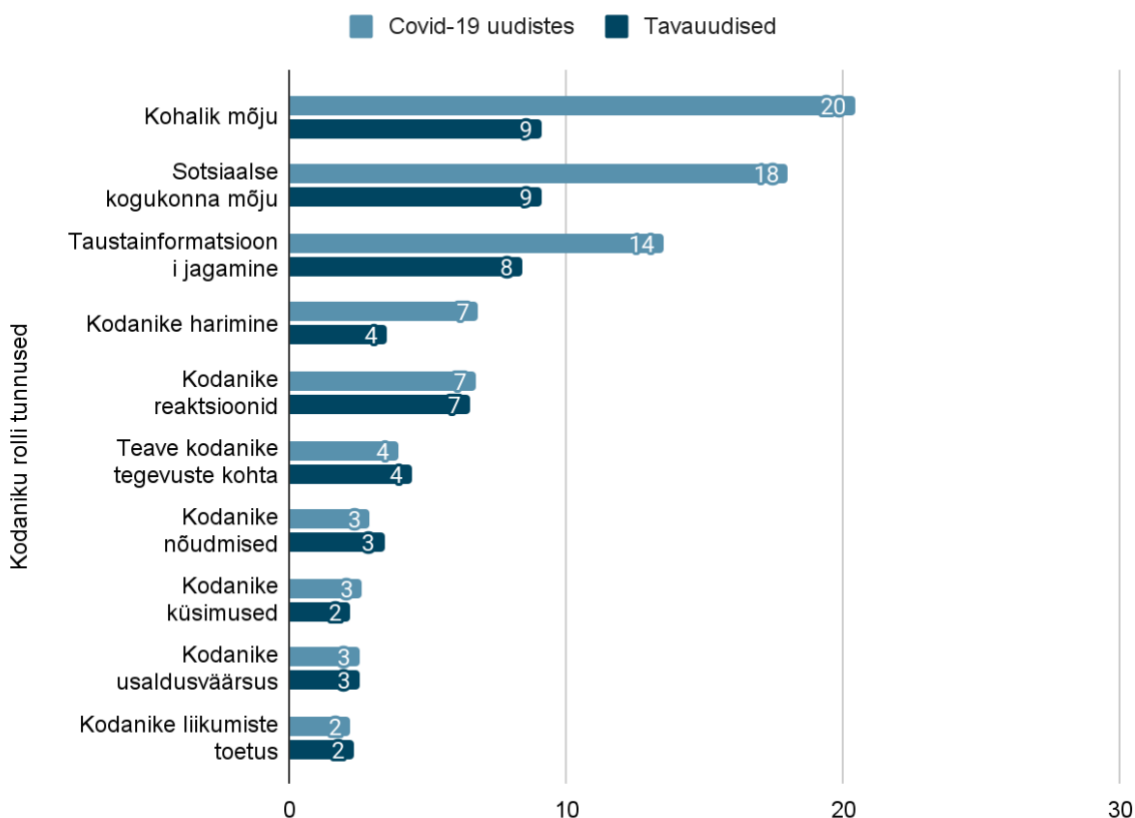

Joonis 6. Teenindaja rolli tunnuste esinemissagedus Covid-19 ja tavauudistes

Covid-19 uudiste puhul oli teenindaja (49%) kõige kõrgema esinemissagedusega ajakirjanduslik roll. Teenindaja rolli tunnustena esines Covid-19 uudistes kõige rohkem sündmuste või tegurite mõju kajastamine igapäevaelule (26%). Lisaks sellele oli kõrge esinemissagedusega teenindaja rolli tunnus tarbija teabe kajastamine (23%) ning individuaalsete riskidega seotud näpunäited ja nõuanded (18%). Mõnevõrra vähem tähtsad olid teiste kaebustega seotud näpunäited ja nõuanded (10%).

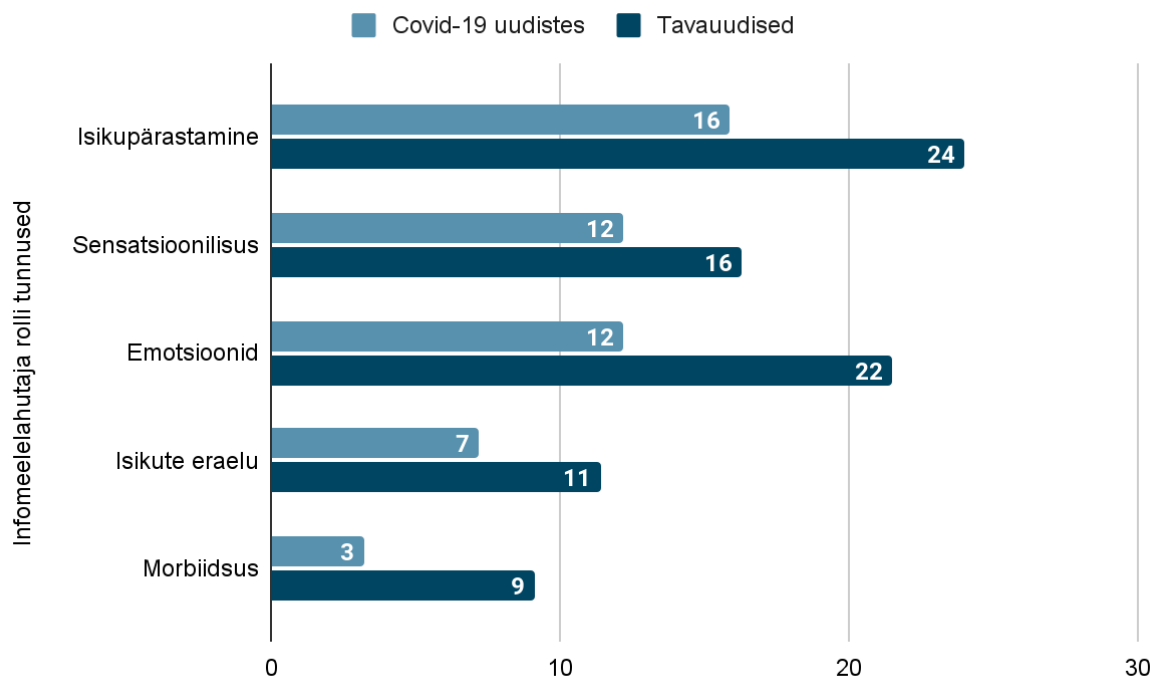
Tavauudistes esines teenindaja rolli (26%) täitmist märkimisväärselt vähem kui Covid-19 uudistes (49%). Seetõttu jääb tavauudistes ka kõige sagedasemalt täidetud teenindaja rolli tunnuse teave tarbijale (13%) ligikaudu kümne protsendiga alla sama rolli tunnuse esinemisele Covid-19 uudistes (23%). Veel suurem esinemissageduse vahe on mõju kajastamisel igapäevastele sündmustele, mis Covid-19 uudiste puhul oli 26%, kuid tavauudistes oli mõju kajastamist kirjeldava tunnuse esinemissagedus 10% olles tavauudiste puhul siiski sageduselt teine teenindaja rolli tunnus. Individuaalsete riskidega soetud näpunäiteid ja nõuandeid esines 8% tavauudistes (18% Covid-19 uudistes) ja ligikaudu samal sagedaselt (8%) esines tavauudistes nõuandeid tarbijale.

Teenindaja rolliga sarnaselt esines Covid-19 uudistes kodaniku rolli (39%) täitmist võrreldes tavauudistega (25%) rohkem (vt. joonis 3.). Kodaniku rolli täitmise puhul tõusevad esile tunnused, kus Covid-19 uudised rääkisid kohalikus (20%) või mõne sotsiaalse kogukonna (18%) kontekstis. Samuti oli Covid-19 teemalistes uudistes taustainformatsiooni jagamine (14%) tihedamalt esindatud kui tavauudistes (8%).

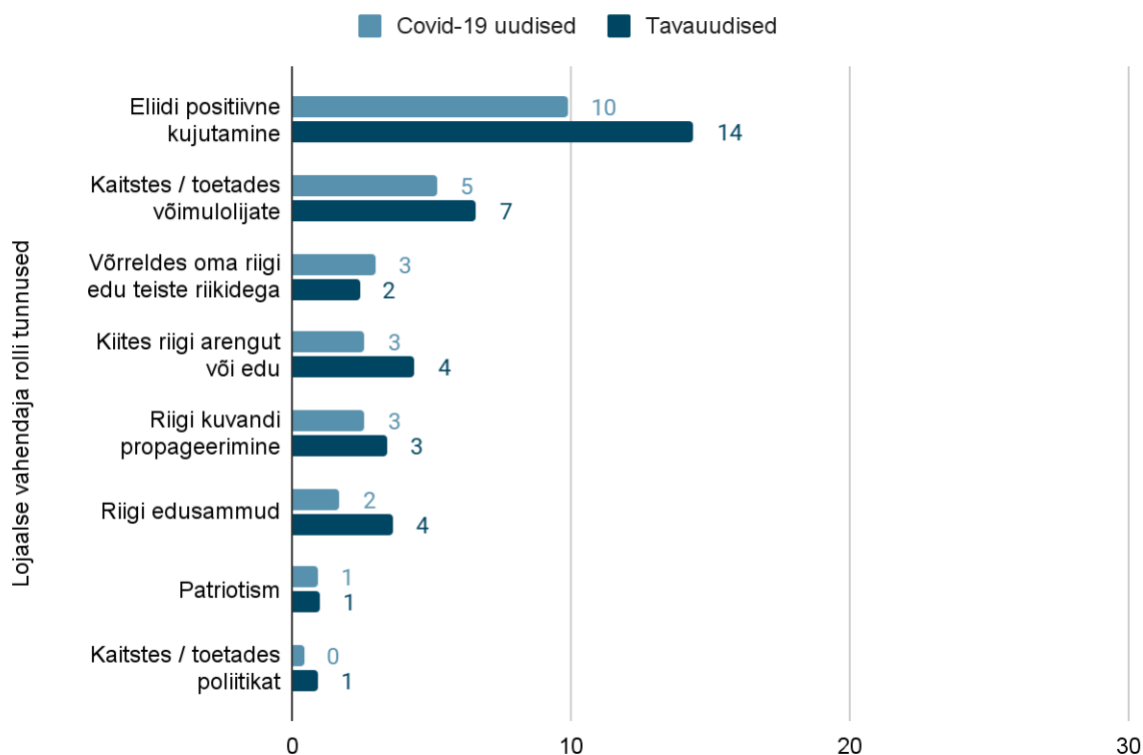
Joonis 6. Kodaniku rolli tunnuste esinemissagedus Covid-19 ja tavauudistes

Tavauudiste puhul oli kohaliku mõju (9%) ja sotsiaalse kogukonna mõju (9%) kajastamise tunnuste esinemine samuti kõige sagedasem, kuid sarnaselt teenindaja rolliga oli nende tunnuste esinemine Covid-19 uudistes märkimisväärselt sagedasem (20% kohalik mõju; 18% sotsiaalse kogukonna mõju). Taustainformatsiooni kajastamise tunnuse vahe Covid-19 uudiste (14%) ja tavauudiste (8%) oli mõnevõrra siiski väiksem. Seejuures kodanike reaktsioonide kajastamine oli Covid-19 uudistes ja tavauudistes pea võrdne (7%). Sarnast vähese erinevusega sageduste suhet võib märgata kodanike nõudmiste (3% nii Covid-19 kui ka tavauudistes), kodanike usaldusväarsus (2,5% nii Covid-19 kui ka tavauudistes) ja kodanike küsimuste (3% Covid-19; 2% tavauudised) kajastamise puhul.

Joonis 7. Infomeelelahutaja rolli tunnuste esinemissagedus Covid-19 ja tavauudistes.

Infomeelelahutaja rolli täideti Covid-19 uudistes (29%) märgatavalt vähem kui tavauudistes (42%). Kolm kõige levinumad infomeelelahutaja rolli tunnused on isikupärastamine (Covid-19 uudistes 16%, tavauudistes 24%), emotsioonide vahendamine (Covid-19 uudistes 12%, tavauudistes 22%) ja loo sensatsioonilisuse rõhutamine (Covid-19 uudistes 12%, tavauudistes 16%).

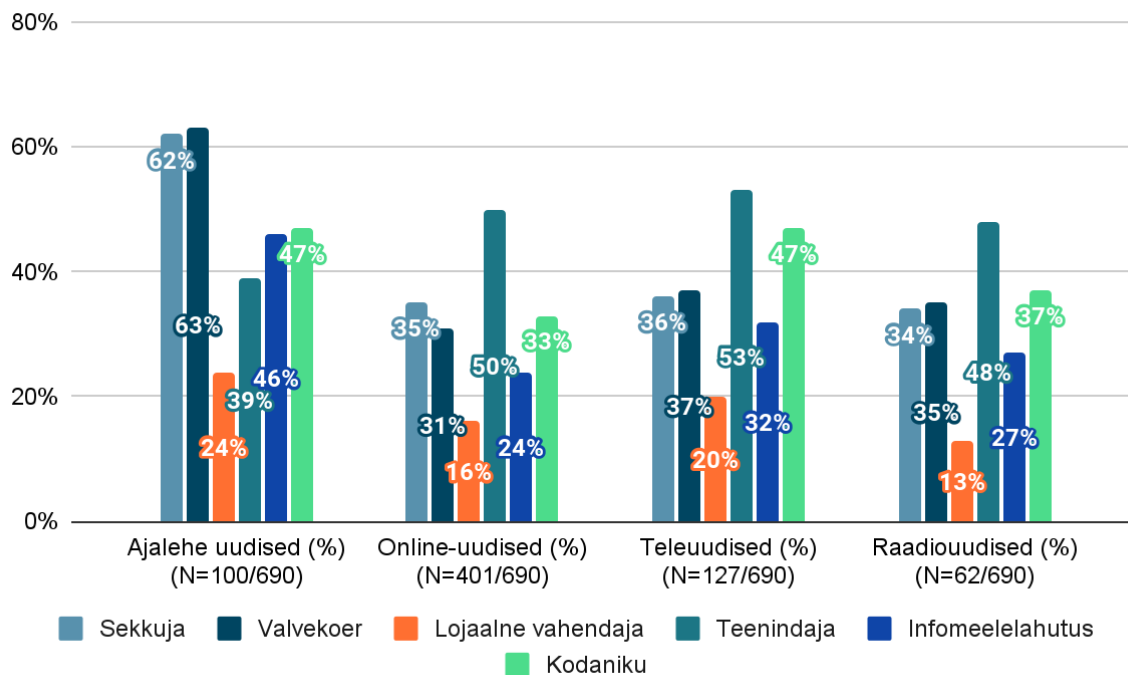

Joonis 8. Lojalse vahendaja rolli tunnuste esinemissagedus Covid-19 ja tavauudistes.

Lojalse vahendaja rolli tunnuste esinemissagedus oli nii Covid-19 uudistes (18%) kui ka tavauudistes (22%) võrreldes teiste rollide täitmisega pigem madal. Kõige enam esinevad tunnused on eliidi positiivne kujutamine (Covid-19 uudistes 10%; tavauudistes 14%) ja võimulolijate tegevuse toetamine ning kaitsemine (Covid-19 uudistes 5%; tavauudistes 7%). Ülejäänud rolli tunnuste esinemine oli nii Covid-19 uudistes kui ka tavauudistes alla 5%.

3.2 Ajakirjanduslike rollide täitmise esinemissagedus erinevates meediumites avaldatud Covid-19 uudistes

Kõige rohkem esineb ajakirjanduslike rollide täitmist ajalehtedes avaldatd Covid-19 uudistes (vt. joonis 9.). Ajalehtede Covid-19 uudistes esines kõige sagedasemalt valvekoera (63%) ja sekkuja (62%) rolli võtmist. Samuti täideti ajalehe Covid-19 uudistes üle 40% esinemissagedusega infomeelelahutaja (46%) ja kodaniku rolli (47%). Alla 40% esinemissagedusega oli ajalehtede Covid-19 uudistes teenindaja (39%) ja lojalse vahendaja (24%) rollide täitmine

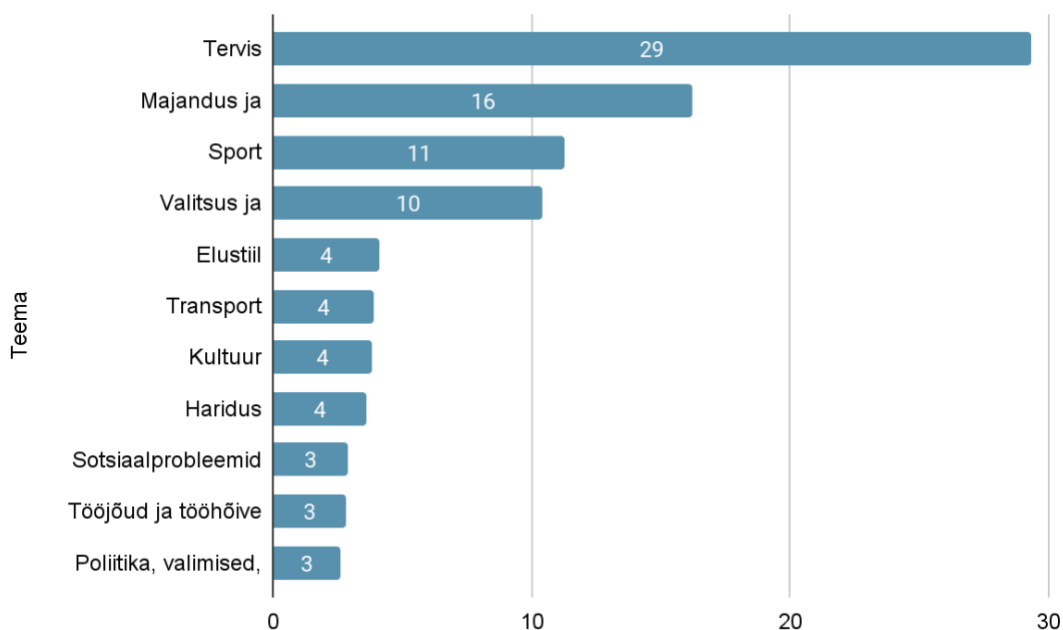

Joonis 9. Ajakirjanduslike rollide täitmise esinemissagedus erinevates meediumites avaldatud Covid-19 uudistes.

Kõigis teistes meediumites avaldatud Covid-19 uudistes esines kõige sagedamini teenindaja rolli: veebiuudistes 50%, teleuudistes 53% ja raadiouudistes 48%. Sekkuja rolli esines ajalehe Covid-19 uudistega (62%) võrreldes teiste meediumite Covid-19 uudistes vähem: veebiuudistes 35%, teleuudistes 36% ja raadiouudistes 34%. Sarnast mustrit võib näha ka valvekoera rolli täitmise puhul ajalehes (63%) ja teistes meediumites: veebiuudistes 31%, teleuudistes 37%, raadiouudistes 35%. Lisaks esines ajalehtedes avaldatud Covid-19 uudistes palju rohkem infomeelelahutaja rolli täitmist (46%) kui teistes meediumites: veebiuudistes 24%; teleuudistes 32%; raadiouudistes 27%. Covid-19 uudiseid tavauudistest eristav kodaniku rolli täitmise sagedus oli ajalehe uudiste puhul samuti kõrgem (46%) kui veebiuudistes (33%) ja raadiouudistes (37%), kuid samaväärne teleuudistega (47%). Lojaalse vahendaja rolli tunnusi esines kõige vähem raadiouudistes (13%) ja veebiuudistes (16%). Vaid ajalehes (24%) ja teleuudistes (20%) avaldatud Covid-19 uudistes oli lojaalse vahendaja rollide esinemissagedus üle 20%.

3.3 Covid-19 uudiste peamised teemad

Mõnevõrra oodatult oli Covid-19 teemaliste uudiste levinuim peateema (esimene ja olulisim teema loos) tervis, mis esines 29% ehk 202 Covid-19 uudises (vt. joonis 10.). Majanduse ja ettevõtluse teemat käsitleti peamise teemana Covid-19 uudistes 112 uudisloos ehk 16%. Sporditeemalisi uudiseid Covid-19 uudistes oli peateemana 78, moodustades 11% kõigist Covid-19 uudistest. Valitsuse ja seadusandluse teemat käsitleti 10% ehk 72 Covid-19 teemalises uudisloos.

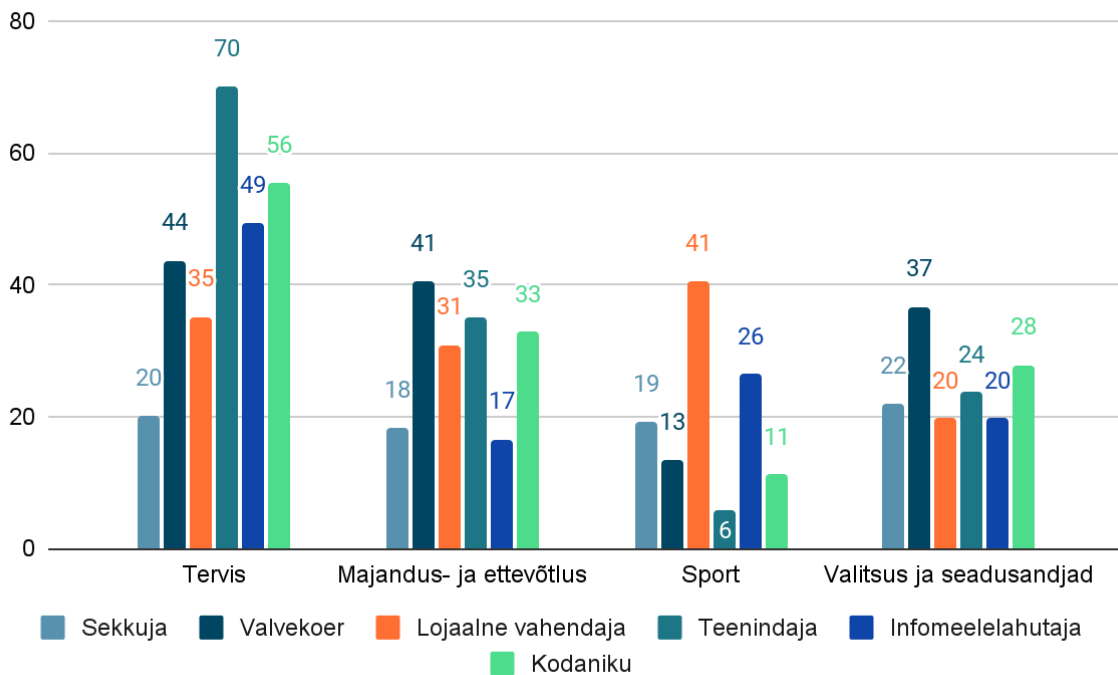

Joonis 10. Teemade esinemissagedus Covid-19 teemalistes uudistes.

Peale valitsuse ja seadusandluse teemat tuleb järsk langus ning 4% kõigist Covid-19 teemalistest uudistest moodustas elustiili teema 28 uudisega. Alla 4% esinemissagedusega on transport, kultuur ja haridus. Alla 3% esinemissagedusega on sotsiaalprobleemid, tööhõive ja tööjõud ning poliitilised kampaaniad, valimised ja poliitika.

Covid-19 uudistes kõige sagedasemalt esineva tervise teema (29%) uudistes on kõige sagedasemalt täidetud teenindaja (70%), kodaniku (56%), infomeelelahutaja (49%) ja valvekoera (44%) rolle (vt. joonis 11.). Kõige vähem esines tervise uudistes sekkuja (20%) rolli täitmist, mis on isegi madalama esinemissagedusega kui lojaalse vahendaja (35%) rolli täitmine.

Covid-19 teemaliste majandus- ja ettevõtlus uudiste puhul tõusevad esile valvekoera (41%), teenindaja (35%) ja kodaniku (33%) rollide täitmine. Samuti esineb nendes Covid-19 uudistes sagedaselt lojaalse vahendaja (31%) rolli täitmist. Alla 20% esinemissagedusega on sekkuja (18%) ja infomeelelahutaja (17%) rollide täitmine

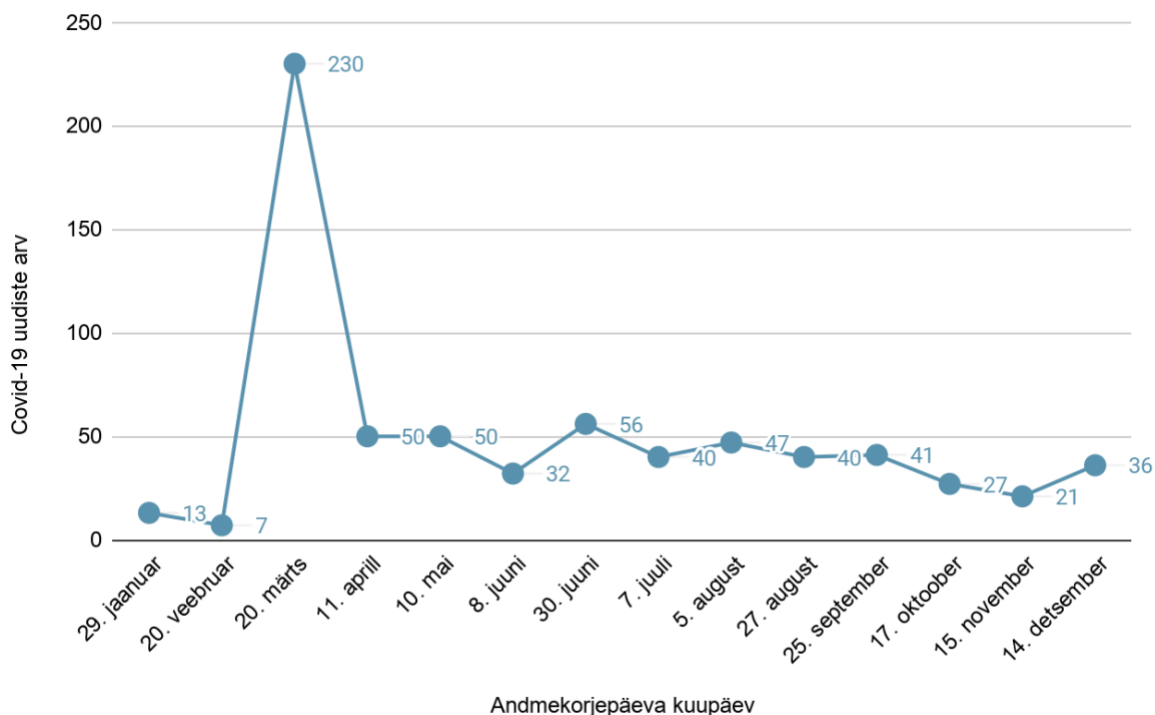
Joonis 11. Ajakirjanduslike rollide esinemissagedus Covid-19 uudistes enim kajastatud teemades.

Covid-19 teemalised spordiuudised erinevad teistest enim esinenud kriisiuudiste teemadest lojaalse vahendaja rolli esinemise (41%) poolest. Ühtlasi on Covid-19 teemalistes spordiuudistes enam täidetud infomeelelahutaja (26%) rolli rohkem kui majanduse ja ettevõtluse (17%) ja valitsuse ning seadusandjatega (20%) seotud uudistes.

Valitsuse ja seadusandjatega seotud Covid-19 uudistes on kõige sagedasemalt täidetud valvekoera (37%), kodaniku (28%), teenindaja (24%) ja sekkuja rolle (22%). Samas ei jää selle teema puhul sageduselt teistest rollides maha ka infomeelelahutaja (20%) ja lojaalse vahendaja (20%) rollide esinemissagedused.

3.4 Covid-19 uudiste arvu muutumine andmekorje päevade võrdluses

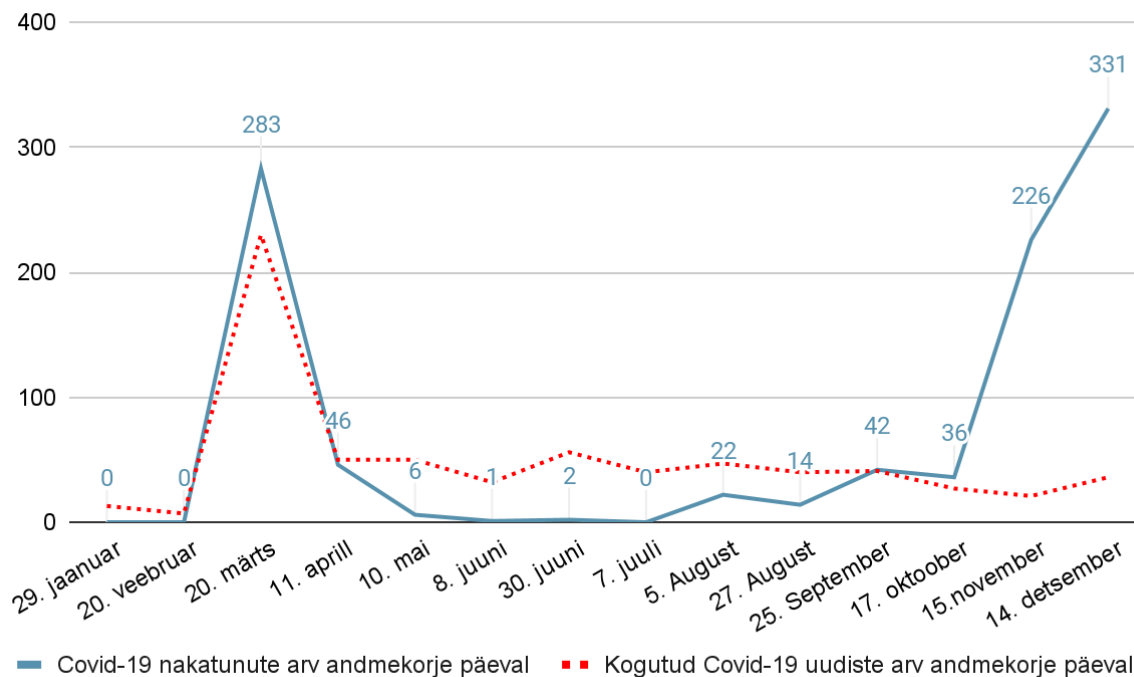
Covid-19 viirus hakkas levima 2019. aasta detsembris. Eestisse jõudis esimene nakkusjuhtum 26. veebruaril, mis oli kuus päeva enne JRP uuringu teist andmekorjepäeva 20. veebruaril. Kuu aega hiljem ehk 20. märtsil oli juba kehtestatud eriolukord ja kõik uudised (326-st uudisest 230) olid Covid-19 teemalised. Eriolukord kestis küll 18. maini, kuid nii aprillis kui ka mais oli Covid-19 uudiste osakaal andmekorjes madalam (50) ja alates juuni teisest korjepäevast (56) kuni korjeperioodi lõpuni oli Covid-19 uudiste hulk kerges langustrendis (vt. joonis 12.).

Joonis 12. Covid-19 teemaliste uudiste arv andmekorjepäevadel

Kõrvutades andmekorjepäevadel kogutud Covid-19 uudiste koguarvu samal päeval positiivse koroonatesti vastuse saanud inimeste arvuga, näeme, et ajakirjanduslike rollide täitjad reageerisid tugevalt niinimetatud esimesele viiruse lainele (vt. joonis 13.). Samas oli Covid-19 uudiste arv andmekorje päevadel alates septembrist (41) kuni novembrini (21) langustrendis. Korjeperioodi viimasel päeval 14. detsembril kogutud Covid-19 uudiste arv tõusis 36ni ehk mitte kaugeltki nii kõrgele tasemele kui märtsis (230 Covid-19 uudist), mil eriolukord oli äsja välja kuulutatud.

Teisalt oli uute ööpäevas koroonaviirusesse nakatunute arv (331 uut nakkusjuhtu) tõusnud üle 20. märtsi taseme (283 uut nakkusjuhtu).

Joonis 13. Covid-19 nakatunute arv Eestis andmekorjepäevadel (nakatumisjuhtude statistika allikas: (Terviseamet, 2021))

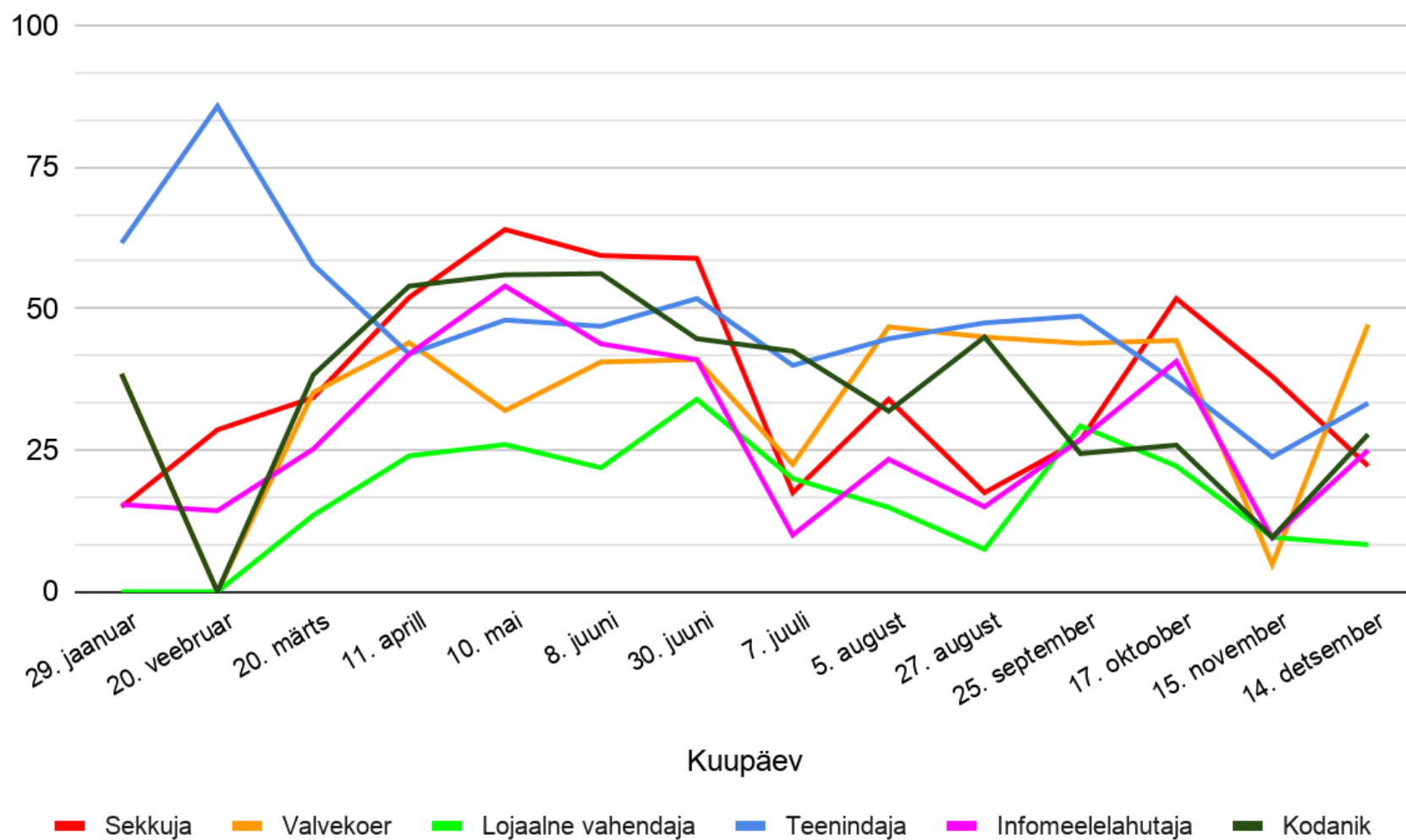
3.5 Ajakirjanduslikke rollide esinemissagedus Covid-19 ja tavauudistes erinevatel andmekorje päevadel

JRP uuringus kasutatava kuue peamise ajakirjandusliku rolli esinemissagedus muutus oluliselt erinevate andmekorje päevade lõikes (vt. joonis 14.). Siinkohal tuleb rolli tunnuste esinemissageduste võrdlemisel arvestada, et 14 andmekorjepäeva moodustasid konstrueeritud kaks nädalat. Seetõttu on pühapäevastel 7. juuli ja 15. novembri andmekorjepäevadel kõigi rollide esinemissagedus võrreldes teiste andmekorjepäevadega madalam, kuna neil päevadel ei ilmunud paberlehti. Nii kajastub väiksem uudiste arv jooniste 14 ja 15 joondiagrammidel langusena. Sellegipoolest arvan, et andmekorjepäevade võrdlemine annab aimu ajakirjanduslike rollide

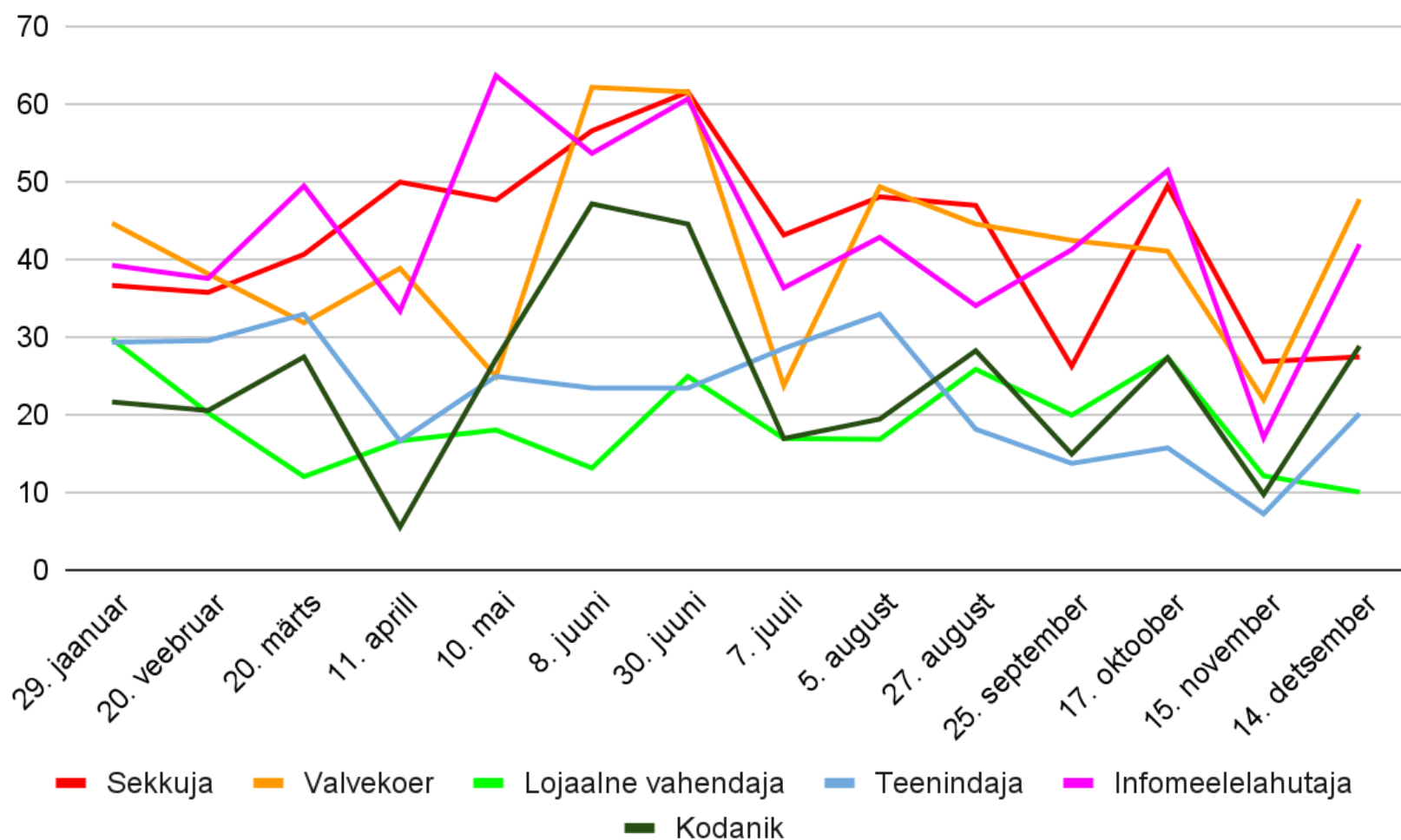
muutumisest ja rollide omavahelistest kattuvustest, mis tekivad kui rolli täitja täidab ühes uudises mitut ajakirjanduslikku rolli korraga.

Kui koroonaviirus jõudis Eestisse ja kuulutati välja eriolukord (veebruar 2020 kuni märts 2020) täideti Covid-19 uudistes eelkõige teenindaja ja kodaniku roll (vt. joonis 14). Esimese viiruslaine ajal (aprill 2020 kuni juuni 2020) teenindaja rolli osakaal mõnevõrra vähenes, kuid kodaniku ja sekkuja rolli täitmine jäi Covid-19 uudistes kuni viiruslaine lõpuni teenindaja rolli täitmissagedustest kõrgemale tasemele. Lisaks võib esimese viiruslaine ajal näha ka infomeelelahutaja rolli sageduse kasvu, mis aga esimese laine järgselt sarnaselt sekkuja rolli langusega samuti langeb.

Esimese viiruslaine järgselt (juuli 2020 kuni september 2020) hakkab Covid-19 uudistes sekkuja rollist enam esinema valvekoera rolli. Sellel perioodil hakkab aga kodanike rolli tunnuste esinemine Covid-19 uudistes langema ja kodaniku rolli täitmise sageduse langus kestab kuni teise laine alguseni 2020. aasta novembris, tehes vaid ühe hüppe sageduste pingereas 27. augusti andmekorjepäeval. Teise laine alguses (oktoober 2020 kuni november 2020) kasvab jällegi sekkuja ja infomeelelahutaja rollide täitmise tunnuste esinemissagedus Covid-19 uudistes ületades taas valvekoera rolli tunnuste esinemissagedust nii 17. oktoobri kui 15. novembri andmekorjepäeval. Seejuures ei tõuse teise viiruslaine avakuudel oktoobris ja novembris kodaniku ning teenindaja rolli täitmise sagedus nagu see oli näha esimese laine eel ja avaperioodil. Küll võib üldises vaates Covid-19 uudistes kõige domineerivamate teenindaja ja kodanike rollide esinemissageduse kasvu näha viimasel 14. detsembri andmekorjepäeval. Samuti võib välja tuua, et viimasel andmekorjepäeval ületab valvekoera rolli täitmise sagedus sekkuja ja infomeelelahutaja rolli täitmise sagedust.

Joonis 14. Ajakirjanduslike rollide täitmise esinemissageduse muutus andmekorjepäevadel kogutud Covid-19 uudistes.

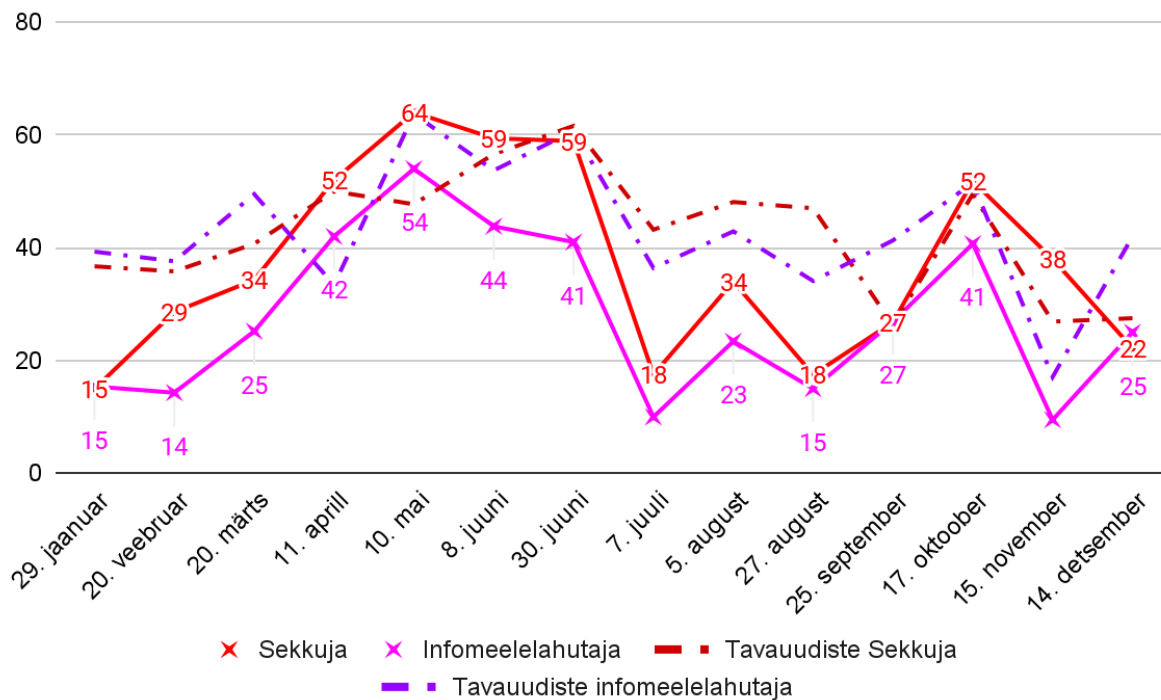

Joonis 15. Ajakirjanduslike rollide täitmise esinemissageduse muutus andmekorjepäevadel kogutud tavauudistes.

Võrreldes kuue ajakirjandusliku rolli esinemissagedust erinevatel andmekorjepäevadel Covid-19 uudistes (vt. joonis 14.) ja tavauudistes (vt. joonis 15), nähtub, et Covid-19 uudistes oli rollide täitmissagedused mõnevõrra kõikuvamad kui tavauudiste puhul. Tavauudistes esines pea kõigil andmekorjepäevadel kõige enam sekkuja, valvekoera ja infomeelelahutaja rollide täitmist. Küll kasvas ka tavauudistes alates maist kodaniku ja teenindaja rolli täitmine, kuid nende esinemine jäi selgelt alla eelpool loetletud nii öelda tavauudiste põhirollide täitmisele.

3.6 Ajakirjanduslike rollide vahelised suhted Covid-19 ja tavauudiste kajastuses

Jooniste 14 ja 15 joondiagrammidel esinevad paralleelsused viitavad ajakirjanduslike rollide samaaegsele täitmisele nii Covid-19 kui ka tavauudiste. Järgnevalt toon välja kolm ajakirjanduslike rollide täitmise paralleelset sagedustrendi, mille üle põhjalikumalt arutlen magistritöö diskussiooni peatükis.

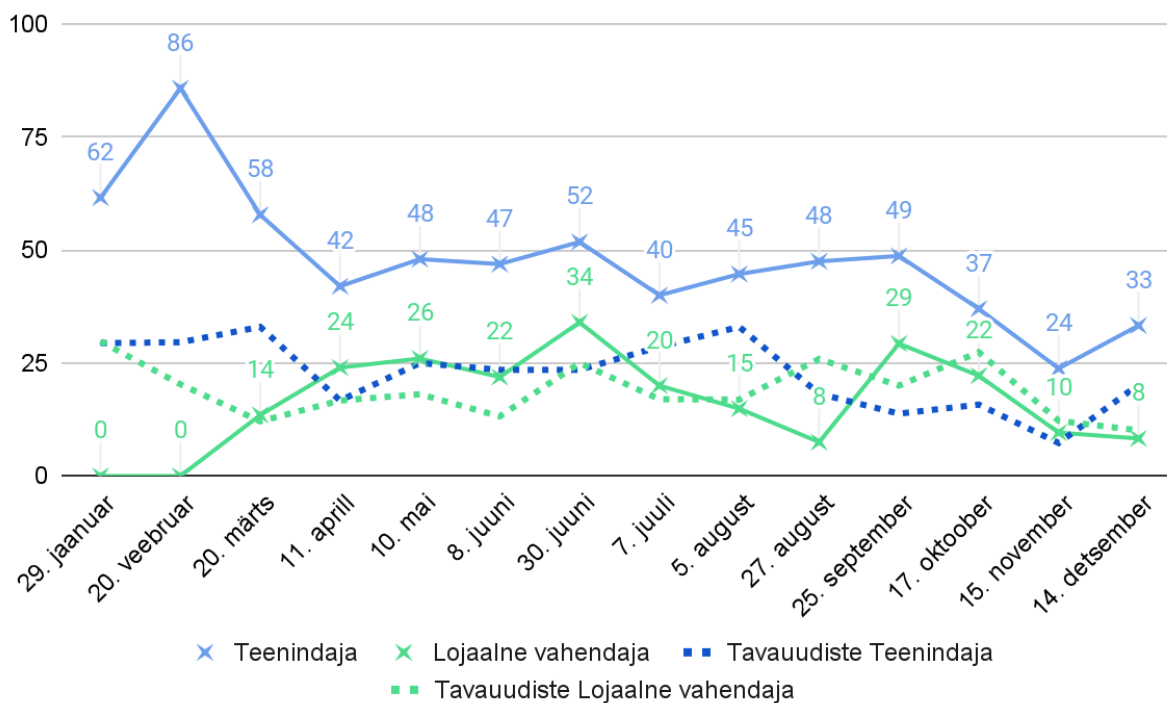

Joonis 16. Sekkuja ja infomeelelahutaja rollide täitmise esinemissageduse muutumine Covid-19 ja tavauudistes andmekorjepäevadel

Sekkuja rolli esinemine Covid-19 uudistes sages märkatavalt peale märtsi andmekorjepäeva. Samal perioodil sages ka infomeelelahutaja rolli tunnuste esinemine Covid-19 uudistes (vt. joonis 16). Kogu vaatlusperioodi jooksul jäi sekkuja ja infomeelelahutaja rollide sageduse vahe alla 15 protsendi, ületades seda lävendit vaid 5. (vahe 16%) ja 30. juuni (18%) andmekorjepäevadel. Sarnast suhet võib näha ka sekkuja ja infomeelelahutaja rollide esinemissageduses tavauudistes.

Covid-19 uudiste puhul oli teenindaja roll kogu vaatlusperioodi vaates kõige domineerivam, kuid nagu nähtub jooniselt 14, siis pärast esimese laine saabumist hakkas teenindaja rolli täitmise sagedus mõnevõrra langema. Samuti ei hakanud teenindaja rolli täitmise sagedus kasvama teise viiruslaine avakuudel 2020. aasta oktoobris ja novembris, vaid näitas kasvumärki alles viimasel detsembri andmekorjepäeval.

JRP uuringu andmed viitavad, et teenindaja rolli täitmisega esimese (aprill 2020 kuni juuni 2020) ja teise laine alguses (oktoober 2020 kuni detsember 2020) kaasnes ka lojaalse vahendaja rolli täitmine. Eelpool nimetatud perioodide andmekorjepäevadel oli teenindaja ja lojaalse vahendaja rollide esinemissageduste vahe alla 25 protsendi. Suvisel viiruslainete vahelisel perioodil teenindaja ja lojaalse vahendaja rolli tunnuste esinemissageduste vahe kasvas märkimisväärselt olles näiteks 27. augusti andmekorjepäeval 40 protsenti (vt. joonis 17).

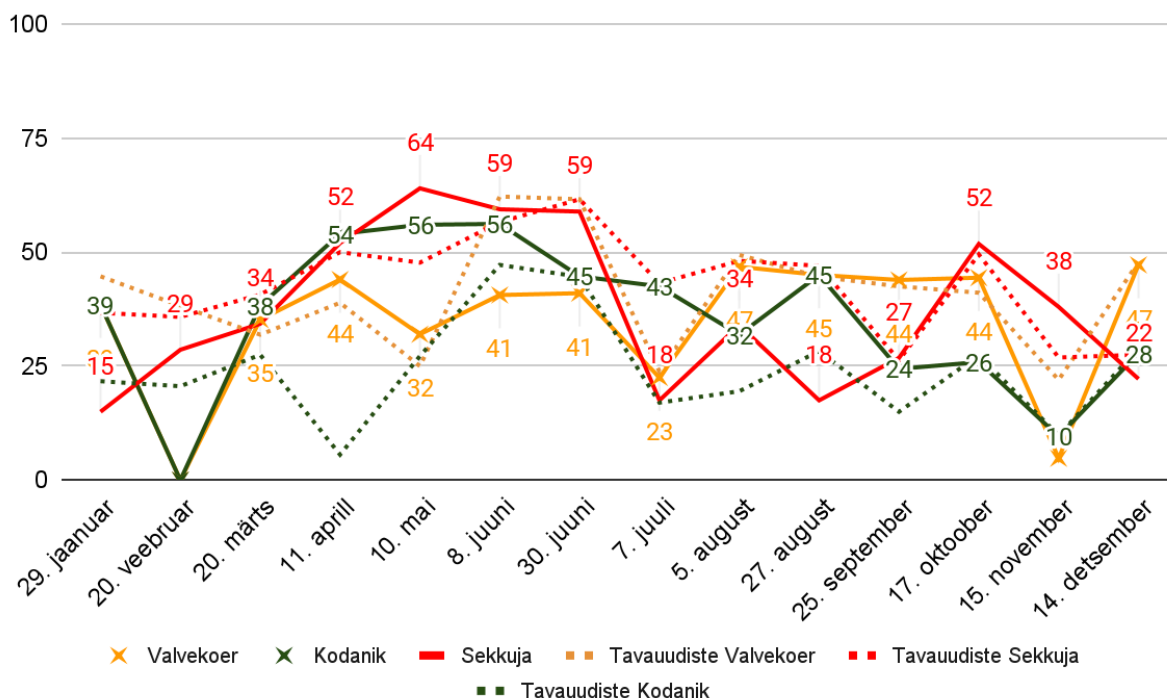

Joonis 17. Teenindaja ja lojaalse vahendaja rollide täitmise esinemissageduse muutumine Covid-19 ja tavauudistes andmekorjepäevadel

Jooniselt 17 on võimalik näha, et ka tavauudistes on teenindaja ja lojaalse vahendaja rollid esinemissagedused sarnased. Seejuures jääb lojaalse vahendaja rolli esinemine üsna samaks nii Covid-19 uudistes kui ka tavauudistes.

Kodaniku rolli ehk tavainimeste tegevuse ja mõtete kajastamine kasvas hüppeliselt Covid-19 pandeemia avakuudel ja jäi kõrgele (+30%) sagedustasemele kuni augusti lõpuni (vt. joonis 18.) Seejuures näib kodaniku rolli täitmise sageduse kasv käivat paralleelselt nii sekkuja kui ka

valvekoera rolli täitmise kasvuga Covid-19 kajastuses. Seda eriti viiruse esimese laine ajal (märts 2020 kuni juuni 2020).

Joonis 18. Valvekoera, kodaniku ja sekkuja rollide täitmise esinemissageduse muutumine Covid-19 ja tavauudistes andmekorjepäevadel.

Samuti juhin tähelepanu valvekoera ja sekkuja rollide Covid-19 uudistes esinemissageduses tekkivale mustrile, mis viitab kahe rolli paralleelsele, kuid siiski konkureerivale esinemisele. Sekkuja rolli täitmist esines märtsis alates Covid-19 uudistes rohkem kui mõnevõrra tasakaalukama valvekoera rolli täitmist (vt. joonis 18.). Seda kuni suveni, mil valvekoera rolli täitmise sagedus tõusis sekkuja rolli täitmise sagedusest kõrgemale. Valvekoera rolli täideti rohkem kuni 25. septembrini ja koos epidemioloogilise olukorra halvenemisega alates septembrist hakkas taas sagenema sekkuja rolli täitmise sagedus

4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

JRP uuringu raames Eestis kogutud uudiste kontentanalüüsi tulemustest nähtub, et Covid-19 teemade kajastamisel võtsid ajakirjanduslike rollide täitjad ühiskondliku infovahendaja rolli ehk reageerisid kriisiolukorrale seades prioriteediks kõige vajalikuma teabe vahendamise kodanikele. Nii esineb Covid-19 uudistes kõige sagedamalt teenindaja rolli täitmise tunnuseid, mis kirjeldavad sündmuste või otsuste mõju kajastamist igapäevasele elule, ja kodaniku rolli täitmise tunnuseid, mille abil rolli täitjad lokaliseerisid Covid-19 seotud teemasid geograafiliselt või sotsiaalselt.

Samas nähtub Covid-19 ja tavauudiste kontentanalüüsi tulemustest, et nii sekkuja kui ka valvekoera rollide täitmine olid nii Covid-19 kui ka tavauudistes peaaegu samal tasemel. See kvantitatiivne leid viitab, et sekkuja ja valvekoera rollid on Eesti ajakirjanduslike rollide täitjate alusrollid, millest uudiste kajastamisel lähtutakse. Sama tõestab ka ajakirjanduslike rollide täitmise andmed erinevates meediumites avaldatud Covid-19 uudiste puhul, kus näiteks ajalehtedes pandeemia uudistes oli sekkuja ja valvekoera rollide esinemine kõige sagedasem. Covid-19 teemalistes veebi-, tele- ja raadiouudistes oli küll nende baasrollide esinemissagedus mõnevõrra madalam jäädes selgelt alla domineerivale teenindaja rollile ja tele- ning raadiouudiste puhul ka kodaniku rollile, kuid sellegipoolest oli sekkuja ja valvekoera rolli täitmine ka nende meediumite pingeridade esinelikutes.

4.1 Milliseid teemasid käsitleti Covid-19 uudistes?

Terviseteema esinemissagedus on Covid-19 pandeemia kontekstis igati loogiline, kuna viiruse levik tõi endaga kaasa ennekõike tervisekriisi, millega omakorda kaasnes terviseteemaliste uudiste kiire tõus. Ajakirjanikud proovisid edasi anda võimalikult palju informatsiooni ka selle kohta,

kuidas end viiruse eest kaitsta, andes sellega mõista, et prioriteediks on tervisekriisi ohjamine. Seetõttu olid terviseteemade puhul kõige suurema esinemissagedusega teenindaja roll (70%), millele järgnes kodaniku roll (56%).

Kuna Covid-19 levikut ei saadud kontrolli alla, kehtestati 13. märtsil Eesti Vabariigis eriolukord, mistõttu jäid paljude ettevõtete äritegevused pooleli ning kasumi asemel hakati teenima kahjumit. Ettevõtete kehv käekäik mõjutab otseselt ka riigi majandust, mis omakorda mõjutab kodanikke. Seega käsitleti olulisuselt teisena majanduse ja ettevõtluse teemasid, et proovida anda tervisekriisist terviklikumat pilti. Majandus ja ettevõtluse teemal (16%) oli kõige enam täidetud valvekoera rolli (41%) ning teenindaja rolli (35%).

Kolmandana oluline teema oli sport (11%). Sporti võib tõlgendada ka kui meelelahutusena, mis 2020. aasta kevadel keelati eriolukorraga ära (*Valitsus kinnitas eriolukorra meetmed*, 2020). Sporditeemasid kajastas kõige enam ajakirjanik, kes täitis lojaalse vahendaja rolli (41%). Kuna spordiajakirjanikud elavad sportlastele tihtilugu kaasa, siis kalduvad nad sportlasi kiitma ning neid kui eliiti positiivsemas valguses näitama.

Neljandaks teemaks Covid-19 teemaliste uudiste kajastamisel oli valitsus ja seadusandlus (10%). Kuna nii piiranguid kui ka eriolukorra kehtestas valitsus, siis olid riigi kõneisikud pidevalt ajakirjanduses sõna võtmas. Ka selle teema puhul joonistub välja roll, mida ajakirjanikud kõige enam täitsid – valvekoera roll (37%).

4.2 Milliseid ajakirjanduslikke rolle täideti eestikeelsetes Covid-19 ja tavauudistes?

Niisiis tuleb Eestis avaldatud Covid-19 uudistes täidetud ajakirjanduslike rollide kirjeldamist alustada sekkuja ja valvekoera rollidest. Sekkuja ja valvekoera rollide täitjad võivad end asetada uudise keskmesse, põimides uudisesse sekkuvaid isiklikke vaatepunkte või täita ise paljastava valvekoera rolli võttes ise allika positsiooni. Sekkuja ja valvekoera rolli tunnuste spektrites esineb

aga ka vastand ehk ajakirjanik, kes vahendab valvekoerana vaid allikatel kogutud infot või peidab enda sekkuva arvamuse teksti hinnanguliste omadussõnadega (Mellado, 2015).

Arvestades, et sekkuja rolli täitmisel nii Covid-19 uudistes kui ka tavauudistes esines kõige sagedamini tõlgendamise ja hinnanguliste omadussõnade kasutamist, veidi vähem ajakirjaniku vaatepunkti esinemist ning veelgi vähem mina-vormi ja üleskutsete tegemist, siis võib öelda, et Eesti ajakirjanikud on pigem tagasihoidlikumad sekkujad, kes ei soovi enda persooni kajastatava uudisega siduda. Sama võib väita ka valvekoera rolli täitmise puhul. Seda saab järeltada personaalse kriitika ja kahtluse avaldamist märkivate valvekoera rolli tunnuste keskmisest madalamale esinemissagedusele toetudes. Samuti tõestab Eesti valvekoera rolli täitjate ettevaatlikust, et valvekoera rolli tunnustega Covid-19 ja tavauudistes avaldus konflikti tunnus ajakirjaniku ja allika vahel väga vähestes uudistes, olles madalaima esinemissagedusega valvekoera rolli tunnus. Võttes arvesse, et valvekoera rolli täidetakse eelkõige erinevatest rääkivatest allikatest lähtuvalt, ei saa valvekoerad lubada isiklikku konflikti mõne allikaga. Dokumentaalsete allikate, põhjalike paljastuste või uuriva ajakirjanduse töömeetodite madal esinemissagedus mõlemas valimigrupis, aga viitab, et Eesti ajakirjanduses olevad valvekoera rolli täitjad on pigem kiire töötempoga reporterid, kellel pole aega süveneda dokumentidesse või teha pikemaajalist ajakirjanduslikku paljastavat uurimust.

Võrreldes sekkuja ja valvekoera rolli tunnuseid, siis võib öelda, et mõlemad rollid teenivad ajakirjanduse kritiseerivat funktsiooni ühiskonnas. Samas viitavad sekkuja rolli täitmise tunnused pigem ajakirjaniku isiklikule sekkumisele läbi tõlgenduste ja personaalse vaatepunkti pakkumisele uudises. Valvekoera rolli tunnuste täitmine nõuab aga põhjalikumat tööd erinevate allikatega.

Koroonaviiruse pandeemiast põhjustatud riiklike tõkkemeetmete tingimustes hakkas Eestis levima ka hirm, et ajakirjandust rakendatakse eriolukorras riikliku propaganda kanalina ja hakkab kajastama vaid võimueliidi koostatud ning nende poliitilisi huve teenivaid sõnumeid (Ventsel ja Madisson, 2020). Sellist trendi nähti näiteks Serbias, kus ajakirjandusväljaannete Covid-19 teemalisi uudiseid kujundasid allikadena suuresti koalitsiooni poliitikud, kes said sõna (Milutinović, 2021). Ka Christians jt (2009) on leidnud, et kriisiolukordades on ajakirjanikud võtnud vahendaja rolli, milles edastasid riigiametnike ja ekspertide jagatavat teavet

auditooriumile. See võib viidata, et ajakirjanikud on varasemates kriisides ja ka Covid-19 kriisis täitnud enim lojaalse vahendaja rolli. Lojaalse vahendaja rolli täitvale ajakirjanikule on omane olla võimule lojaalne, olles koostööalt, toetades eliiti, nende ideid ja tegevusi (Mellado ja Vos, 2017).

Kontentanalüüsi tulemustest nähtub, et tõepoolest esines nii Covid-19 (18%) kui ka tavauudistes (22%) propaganda tegemisele viitava lojaalse vahendaja rolli tunnuste esinemist, kuid võrreldes teiste ajakirjanduslike rollide esinemissagedustega võrreldes oli lojaalne vahendaja kõige madalama esinemissagedusega ajakirjanduslik roll. Küll aga võib näha andmekorjepäevade võrdluses, et lojaalse vahendaja roll kaasnes Covid-19 uudiste puhul teenindaja rolliga kahe viiruselaine ajal. Viiruselainete vahelistel kuudel juulist septembrini aga lojaalse vahendaja rolli esinemissagedus Covid-19 uudistes langes. Seda võib põhjendada asjaoluga, et viiruslainete ajal operatiivset teavet vahendades jagati ka kriisijuhtide sõnumeid positiivsetest arengutest või nende põhjendusi liikumis- ja nendega äripiirangute kohta. See võis aga uudises peegelduda eliidi positiivse kujutamisenä või võimulolijate tegude kaitsmisena, mis viitab lojaalse vahendaja rolli täitmisele. Teisalt nagu öeldud oli Covid-19 lojaalse vahendaja rolli tunnuste esinemissagedus võrreldes sekkuja või valvekoera esinemissagedusega kordades väiksem, mis omakorda viitab, et kriisi juhtinud poliitikud ega eksperdid ei kasutanud ajakirjandust propagandakanalina. Pigem on lojaalse vahendaja tunnuste esinemine teenindaja rolliga kaasuv nähe ja seotud eelkõige Covid-19 teemal koostatud spordiuudistega.

4.3 Kuidas erineb ajakirjanduslike rollide esinemine trüki-, tele-, raadio- ja veebimeedias avaldatud Covid-19 teemalistes uudistes?

Kontentanalüüsi tulemustest nähtub, et viiruslainega seotud uudiseid kajastades täitsid ajakirjanikud samaaegselt teenindaja ja kodaniku rolli kajastades kriisijuhtidelt ja ekspertidelt tulevat infot, aga samas lokaliseeritud teavitustöö tegemise kõrvalt täideti ka sekkuja ja valvekoera rolle. See tähendab, et isegi operatiivse töö tingimustes suudeti jätkata kriitilise olemusega uudiste avaldamist. Sellist samaaegset rollide täitmist võib märgata eriti ajalehtedes avaldatud Covid-19 uudiste puhul, kus sekkuja (62%) aga ka valvekoera (63%) rollide (samaaegne) täitmine oli sagedasem kui teenindaja (39%) ja kodaniku (47%) rollide täitmine, kuid pea kõigi rollide (va

infomeelelahutaja rolli) tunnuste kõrge (üle 30%) esinemissagedus Covid-19 uudistes viitab mitme rolli samaaegsele täitmisele.

Ajakirjanduslike rolle saab jagada universaalseteks ja meediumi-põhisteks, sest näiteks kui valvekoera või sekkuja rolli täitmine on omane nii tele-, raadio-, veebi- kui ka ajalehe ajakirjanikule, siis teiste rollide täitmist mõjutavad meediumi eripärad ja piirangud (Mellado ja Vos, 2017). Seda kinnitavad ka käesoleva magistritöö kontentanalüüsi tulemused. Näiteks nagu eelpool mainitud, siis ajalehe Covid-19 uudistes oli ajakirjanduslike rollide täitmise sagedus kõigi pea kõigi rollide puhul kõrge, siis veebi-, tele- ja raadiouudistes domineeris eelkõige teenindaja rolli täitmine, millele kodaniku (tele- ja raadiouudised) või sekkuja rollide täitmine (veebiuudistes). Arvestades siinkohal veebi- ja raadiouudiste kiiret avaldamistsükli ja sellest tulenevat meediumis avaldatavate uudiste üldist operatiivset iseloomu, siis võib see põhjendada, miks just neis meediumites oli teenindaja rolli täitmine kõige sagedasem. Covid-19 teemalistes teleuudistes oli samuti teenindaja rolli esinemine kõige sagedasem, kuid võrreldes veebi- ja raadiouudistega oli teleuudistes ka teiste ajakirjanduslike rollide täitmise sagedus kõrgem sarnanedes ajalehtedes avaldatud Covid-19 uudistes nähtuva ajakirjanduslike rollide kasutusega.

Niisiis võib järeldada, et mida kiirema avaldamistsükliga meedium on, seda ühekülgsem on meediumis ajakirjanduslike rollide täitmine. Seda eriti operatiivsete uudiste edastamisel. Samas kui ajakirjanikul on aega uudist ette valmistada, siis seda suurema tõenäosusega täidab ta uudises mitmed ajakirjanduslikke rolle. Näiteks paberlehe uudiste puhul on ajakirjanikul aega aga ka teleuudistega võrreldes rohkem sisumahtu, et paigutada uudisesse rohkem teavet ja allikaid, mis omakorda muudab uudise ajakirjanduslike rollide täitmise vaatest mitmekülgsemaks..

4.4 Kuidas muutus ajakirjanduslike rollide täitmise esinemissagedus Covid-19 ja tavauudistes uudistes erinevatel andmekorjepäevadel?

Vaadates valvekoera ja sekkuja rolli täitmise sageduste muutumist ajavahemikus märts 2020 kuni detsember 2020 avaldatud Covid-19 uudistes, siis võib väita, et kevadise esimese (märts 2020 kuni juuni 2020) ja sügisel alanud teise viiruslaine avakuudel (oktoober 2020 kuni november 2020) jäi

aeganõudvam valvekoera rolli täitmine pigem tagaplaanile ning ajakirjanikud võtsid kriitiliste sündmuste kajastamisel pigem sekkuja rolli, mida on rolli ajakirjaniku-keskse iseloomu tõttu mõnevõrra ehk kergem täita.

Sekkuja rolli täitmist viiruslainete ajal võis võimendada ka ametliku ja kinnitatud teabe nappus, mida on kirjeldatud varasemates Covid-19 mõju ajakirjandusele käsitletud uuringutes (Bernadas ja Ilagan, 2020; McIntosh, 2020). Ometi viitavad Covid-19 uudistes domineerivad teenindaja ja kodaniku rollid, et ajakirjanikel oli tahe kajastada pandeemiaga seotud teavet. Samuti võib väita, et ka Eesti ajakirjanikud võisid tunda vastutust lükata ümber pandeemia tingimustes levima hakanud valeinfo ja samal ajal tagada kriisijuhtide vastutustunne otsuste tegemisel (Perreault ja Perreault, 2021).

Nii Covid-19 uudiste kui ka tavauudiste puhul on võimalik andmekorjepäevade andmeid kõrvutades näha, et sekkuja rolliga käib käsikäes infomeelelahutaja rolli täitmine. See viitab, et sekkuja rolli täites rakendatakse teadlikult või alateadlikult kriitilise käsitlemise võimendamisel ka infomeelelahutaja rolli täitmisele viitavaid töövõtteid nagu näiteks personaalsete detailide kirjeldamist, emotsioonide kajastamist või olukorra erakordsuse ja sentsatsioonilisuse toonitamist. Nii näitavad uuringu kvantitatiivsed tulemused, et infomeelelahutaja rolli täitmise kaudu on ajakirjanikud siiski proovinud võimendada valvekoera, sekkuja või teenindaja rolli tunnustega uudiste tarbimist. Seega on sisuliselt tegemist justkui lisaainega, mis võib tõsta auditooriumi liikmete huvi uudise vastu ja seeläbi kasvatada selle loetavust.

Hoolimata sellest võib Covid-19 uudiste puhul, kus domineeris teenindaja roll, märgata siiski mõnevõrra madalamat infomeelelahutaja tunnuste esinemist. Nii võib väita, et ajakirjanikud kasutasid operatiivsete, lühikeste ja konkreetsete kriisiuudiste puhul infomeelelahutaja rolli tunnuseid esile kutsuvaid töövõtteid siiski natuke vähem kasutada kui tavauudiste puhul. Tavauudiste puhul oli infomeelelahutaja rolli täitmine üks kolmest peamisest ajakirjanduslikust rollist sekkuja ja valvekoera rollide kõrval. Seega, kuigi infomeelelahtuslike rolli tunnuseid esines pea kolmandikus (29%) Covid-19 uudistes siis võrdluses tavauudistega (42%) oli Covid-19 uudistes sentsatsiooni ja emotsioone siiski vähem. Seetõttu väidan, et nii valvekoera kui sekkuja rolle täitnud Eesti ajakirjanikud mõtlesid Covid-19 uudiste loomisel rohkem tarbija huvidele ja

võtsid prioriteediks kriisimõjude rohujuure ehk kodaniku tasandilt kajastamise. Eriti, et taasiseseisvunud Eesti ajaloos kuulutati esmakordselt välja eriolukord ja seetõttu polnud vaja olukorra sensatsioonilisi aspekte ega erakordsust nii väga rõhutada.

Küll tõusis infomeelelahutaja rolli täitmise sagedus esimese laine avakuude (veebruar ja märts 2020) järel. Seda võib põhjendada teenindaja ja kodaniku rolli võtnud ajakirjanike püüdega kajastada Covid-19 seonduvaid individuaalseid riske ja jagada riskide maandamisel vajalikke nõuandeid ning näpunäiteid. Samuti panid kodaniku rolli täitnud ajakirjanikud Covid-19 uudistes rõhku kodanike harimisele. Infomeelelahutaja töövõtted aga aitasid lahendada dilemmat kuidas viia kogu ühiskonda puudutav tervisekriis iga inimeseni. Ühelt poolt ei saanud pea kogu ühiskonda ühel või teisel moel mõjutavas kriisis ajakirjanikud keskenduda ühe ohvri persoonile, nagu näiteks seda harvikaigusi põdevate inimeste lugude kajastamisel tihti tehakse. Teisalt pidi ajakirjanik ilmestama iga inimest varitsevaid riske. Seetõttu pidi teenindaja aga kodaniku rolli täitja Covid-19 uudistes rõhuma kõige laiemal ühiskondliku mõjuga teabele ja toimetama uudisteksti nii, et iga vaataja, kuulaja või lugeja saaks aru, kuidas uudisest saadav teave teda isiklikult mõjutab. Eesmärgi saavutamisel võivad just infomeelelahutaja töövõtted aidata Covid-19 seotud personaalseid riske esile tuua. Sellele viitab infomeelelahutaja ja kodaniku rolli täitmise tunnuste samaaegne esinemissageduse kasv esimese viiruslaine perioodil 2020. aasta märtsist sama aasta juuni lõpuni.

Seejuures nähtub erinevatel andmekorjepäevadel kogutud Covid-19 uudiste kontentanalüüsi tulemustest, et valvekoera rolli täitmise sagedus kasvas viiruslainete vahelisel perioodil (juuni 2020 kuni september 2020), mis võib viidata, et sel perioodil oli ajakirjanduslike rollide täitjatel rohkem aega koguda allikatelt kriitilisi vaatepunkte esimese laine ajal tehtud otsuste kohta ja nende võimalike tagajärgede kohta. Samal ajal täites kodanike huvidest lähtuvat teenindaja rolli. Vaid sūgisel alanud teise viiruslaine esimesel kahel kuul näitavad kogutud andmed, et teenindaja ja kodaniku roll muutub mõnevõrra teisejärguliseks, kuid siis langeb ka valvekoera rolli tunnuste täitmise sagedus, kuid tõuseb sekkuja ja infomeelelahutaja rollide täitmise sagedus.

4.5 Edasised uuringu suunad

Käesoleva magistritöö kontentanalüüsi kvantitatiivsed leiud ja nende põhjal tehtud järeldused annavad aluse püstitada täpsemaid hüpoteese ja uurimisküsimusi, mille abil saab uurida ajakirjanduslike rollide täitmist ning täitmise muutusi nii kriisi- kui ka tavaolukorras.

JRP uuringu raames valmib kokkuvõttev uurimisraport, milles võrreldakse nii uuringu raames kvantitatiivse meetodi teel saadud andmeid kvalitatiivse uurimismeetodi teel saadud tulemustega. Nii täidetakse teadmiste tühimik Eesti ajakirjanike rolli ideaalide ja rollide tegeliku täitmise vahel.

Käesolevas töös ilmnes kvantitatiivsetest andmetest ka muster, et sekkuja ning infomeelelahutaja (Joonis 16) on omavahel statistilises suhtes. Nii tavauudistes kui ka Covid-19 uudiste kajastuses on näha, et esinemissagedus kahe rolli vahel liigub paralleelse sagedusmuustriga. Järgnevates uuringutes võib neid kvantitatiivseid mustreid analüüsida põhjalikumalt kvalitatiivseid meetodeid kasutades.

Ka Covid-19 teemaliste uudiste kajastamine pakub edasisi arengusuundi. Näiteks võib võtta fookusesse Covid-19 narratiivid nagu näiteks piirangute kehtestamine, abimeetmete rakendamine, vaktsineerimine ja muude enesekaitse meetmete kommunikeerimine ning analüüsida, kuidas selliste narratiivide kajastamisel on ajakirjanduslikud rollid täidetud. Eriti tuleks uurida seda, et kas ja kuidas narratiivi muutudes, muutub ajakirjanduslike rollide täitmine. Sellise uuringu puhul oleks vaja teistsugust valimit, mis keskenduks pigem ühele teemale või märksõnale, mitte aastaringsele kajastuse olemasolule nagu käesolevas uuringus on kasutatud konstrueeritud nädala printsiipi.

KOKKUVÕTE

Magistritöö valmis Journalistic Role Performance'i rahvusvahelise uuringu raames. Eestis kogutud trüki-, tele-, raadio- ja veebimeedias avaldatud uudiste kontentanalüüsi tulemustest nähtub, et ajakirjanduslike rollide täitmine Covid-19 uudistes ja tavauudistes on erinev. Covid-19 teemade kajastamisel täitsid ajakirjanikud kõige enam teenindaja rolli, mis kirjeldavad sündmuste või otsuste mõju kajastamist igapäevasele elule, ja kodaniku rolli täitmise tunnuseid, mille abil rolli täitjad lokaliseerisid. Teisel kohal oli Covid-19 uudistes täidetud kodaniku roll. Seega täitsid Covid-19 teemade kajastamisel ajakirjanikud ühiskondliku infovahendaja rolli ehk reageerisid kriisiolukorrale seades prioriteediks kõige vajalikuma teabe vahendamise kodanikele. Kui teenindaja ja kodaniku roll oli Covid-19 uudistes enim täidetud rollid, siis tavauudistes oli nende rollide täitmine tagasihoidlikum.

Sekkuja ja valvekoera täitmine oli nii Covid-19 kui ka tavauudistes peaaegu samal tasemel. See kvantitatiivne leid viitab, et sekkuja ja valvekoera rollid on Eesti ajakirjanduslike rollide täitjate alusrollid, millest uudiste kajastamisel lähtutakse. Infomeelelahutaja roll oli tavauudistes üks täidetumaid rolle, kuid Covid-19 uudistes esines sensatsioonile ja emotsioonile rõhuva rolli täitmist mõneti vähem. Lojaalse vahendaja rolli tunnuseid esines nii tavauudistes aga ka Covid-19 uudistes kõige harvemini. Samas vaadates erinevate andmekorjepäevade Covid-19 uudiseid, siis viiruslainete ajal sagenes mõneti lojaalse vahendaja rolli täitmine, aga siiski väga madalal esinemissagedusel.

Nagu viidatud muutus ajakirjanduslike rollide täitmine Covid-19 uudistes andmekorjepäevade jooksul. Suuremaid erinevusi on esimese ja teise koroonaviiruse laine ajal ajakirjanduslike rollide täitmise vahel. Esimese laine ajal (veebruar 2020 kuni juuni 2020) täideti eelkõige teenindaja ja kodaniku rolli, aprillikuus suurenes ka sekkuja roll ning kolme rolli esinemissagedus püsis kõrge kuni viiruslaine lõppemiseni juunikuus. Suvel, peale esimest viiruselainet esineb enim valvekoera

ja sekkuja roll. Teise laine alguses, oktoobris ja novembris kasvab sekkuja ja infomeelelahutaja rollide täitmise tunnuste esinemissagedus Covid-19 uudistes. Erinevalt esimesest lainest, ei tõuse teise viiruslaine eel ja avakuudel teenindaja ning kodaniku rollide täitmise tunnuste esinemissagedus. Need kvantitatiivsed leiud viitavad, et kui esimese viiruslaine ajal täideti eriolukorra tingimustes enim kriisinfot vahendavat teenindaja rolli, siis pandeemia jooksul kohanesid ajakirjanikud pandeemia olukorraga ja naasesid täitma sekkuja ning valvekoera rolle, mida uuringuandmetele tuginedes võib pidada Eesti ajakirjanike põhirollideks.

SUMMARY

The master's thesis was completed within the framework of the international Journalistic Role Performance study. The results of the content analysis of the news collected in Estonia indicate that the journalistic role performance in Covid-19 news and regular news is different. In covering Covid-19 topics, the most commonly used role was the service role, describing the impact of events or decisions on everyday life. It was then followed by the civic role. Thus, in covering the topics of Covid-19, journalists acted as a mediator of social information, i.e. they responded to the crisis situation by prioritizing the provision of the most necessary information for citizens. Although the service and civic roles were the most prevalent roles in Covid-19 news, in regular news the roles were .

The performance of intervention and watchdog roles were almost at the same level in both Covid-19 and regular news. This quantitative finding suggests that the roles of intervener and watchdog are the basic roles among Estonian journalists. The role of infotainment was one of the most prevalent roles in regular news, but in Covid-19 news the infotainment role was somewhat lowered. The characteristics of the loyal facilitator role were the least frequent in both regular news and Covid-19 news. At the same time, looking across various Covid-19 news collection days, the role of a loyal facilitator increased somewhat during the coronavirus outbreak peaks during spring and fall, however very subtly.

As indicated, the performance of journalistic roles in Covid-19 news changed during the data collection days. There are larger differences between the performance of journalistic roles during the first and second coronavirus waves. During the first wave (February 2020 to June 2020), the service and citizen roles were the dominant roles, the role of the intervener also increased in April, and the frequency of the three roles remained high until the end of the first outbreak wave in June. In summer, after the first wave of the virus, watchdog and intervener roles were most prevalent. At the beginning of the second wave, in October and November, the frequency of intervention and infotainment features increased in Covid-19 news. Unlike the first wave, the frequency of service and citizen role's characteristics do not increase in the pre and opening months of the second wave. These quantitative findings suggest that while during the first wave of the virus, the role of crisis service provider was most conducive to emergency information, during the start of the pandemic journalists adapted to the situation and returned to their intervention and watchdog roles.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Bernadas, J. M. A. C., & Ilagan, K. (2020). Journalism, public health, and COVID-19: Some preliminary insights from the Philippines. *Media International Australia*, 177(1), 132–138. <https://doi.org/10.1177/1329878X20953854>
- Bolledo, J. (2020). *Newsgathering in the 'new normal'* [Webinar].
- Christians, C., Glasser, T., McQuail, D., Nordenstreng, K., & White, R. (2009). Normative Theories of the Media: Journalism in Democratic Societies. *Normative Theories of the Media: Journalism in Democratic Societies*, 1–275.
- Cinelli, M., Quattrocioni, W., Galeazzi, A., Valensise, C. M., Brugnoti, E., Schmidt, A. L., Zola, P., Zollo, F., & Scala, A. (2020). The COVID-19 social media infodemic. *Scientific Reports*, 10(1), 16598. <https://doi.org/10.1038/s41598-020-73510-5>
- Dawson, N., Molitorisz, S., Rizoio, M.-A., & Fray, P. (2021). Layoffs, inequity and COVID-19: A longitudinal study of the journalism jobs crisis in Australia from 2012 to 2020. *Journalism*, 1464884921996286. <https://doi.org/10.1177/1464884921996286>
- Donauskaitė, D., Fridrihsone, M., Krancevičiūtė, M., Krūtaine, A., Lastovska, A., Reiljan, P., & Tetarenko, A. (2020). *Baltic Media Health Check 2019–2020. The Media After Covid: Finding strategies to survive and thrive*.
- Hanitzsch, T., Hanusch, F., Mellado, C., Anikina, M., Berganza, R., Cangoz, I., Coman, M., Hamada, B., Hernández, E., Karadjov, C. D., Moreira, S. V., Mwesige, G., Plaisance, P.

- L., Reich, Z., Seethaler, J., Noor, D. V., & Yuen, E. K. W. (2011). *Mapping Journalism Cultures Across Nations*. 12(3), 273–293.
- Hanitzsch, T., & Vos, T. P. (2017). Journalistic Roles and the Struggle Over Institutional Identity: The Discursive Constitution of Journalism. *Communication Theory*, 27(2), 115–135. <https://doi.org/10.1111/comt.12112>
- Hanitzsch, T., & Vos, T. P. (2018). Journalism beyond democracy: A new look into journalistic roles in political and everyday life. *Journalism*, 19(2), 146–164. <https://doi.org/10.1177/1464884916673386>
- Hart, P. S., Chinn, S., & Soroka, S. (2020). Politicization and Polarization in COVID-19 News Coverage. *Science Communication*, 42(5), 679–697. <https://doi.org/10.1177/1075547020950735>
- Henderson, L., & Hilton, S. (2018). The media and public health: Where next for critical analysis? *Critical Public Health*, 28(4), 373–376. <https://doi.org/10.1080/09581596.2018.1482663>
- Holland, K., Sweet, M., Blood, R. W., & Fogarty, A. (2014). A legacy of the swine flu global pandemic: Journalists, expert sources, and conflicts of interest. *Journalism*, 15(1), 53–71. <https://doi.org/10.1177/1464884913480460>
- J. Scott Brennen, Felix Simon, Philip N. Howard, & Rasmus Kleis Nielsen. (2020, april 7). *Types, sources, and claims of COVID-19 misinformation*. Reuters Institute for the Study of Journalism. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/types-sources-and-claims-covid-19-misinformation>
- journalisticroleperformance.org. (2021). *The Project*. JRP Project. <https://www.journalisticperformance.org/the-project>

- Kalmus, V. (2015). *Standardiseeritud kontentanalüüs*. Standardiseeritud kontentanalüüs.
<http://samm.ut.ee/kontentanalyyis>
- Klemm, C., Das, E., & Hartmann, T. (2017). Changed priorities ahead: Journalists' shifting role perceptions when covering public health crises. *Journalism*, 20(9), 1223–1241.
<https://doi.org/10.1177/1464884917692820>
- Kõuts-Klemm, R., & Pärnapuu, P. (2019). „Meie Eesti“. *Sirp*. <https://sirp.ee/s1-artiklid/c21-teadus/meie-eesti/>
- Luengo, M., & García-Marín, D. (2020). The performance of truth: Politicians, fact-checking journalism, and the struggle to tackle COVID-19 misinformation. *American Journal of Cultural Sociology*, 8(3), 405–427. <https://doi.org/10.1057/s41290-020-00115-w>
- McIntosh, T. (2020, märts 31). *Governments Delay Access to Information Due to COVID-19*. Global Investigative Journalism Network. <https://gijn.org/2020/03/31/governments-delay-access-to-information-due-to-covid-19/>
- Mellado, C. (2015). Professional Roles in News Content: Six dimensions of journalistic role performance. *Journalism Studies*, 16(4), 596–614.
<https://doi.org/10.1080/1461670X.2014.922276>
- Mellado, C., Hellmueller, L., Márquez-Ramírez, M., Humanes, M. L., Sparks, C., Stepinska, A., Pasti, S., Schielicke, A.-M., Tandoc, E., & Wang, H. (2017). The Hybridization of Journalistic Cultures: A Comparative Study of Journalistic Role Performance. *Journal of Communication*, 67(6), 944–967. <https://doi.org/10.1111/jcom.12339>
- Mellado, C., & Lagos, C. (2014). *Professional Roles in News Content: Analyzing Journalistic Performance in the Chilean National Press*. 23.

- Mellado, C., & Van Dalen, A. (2014). Between Rhetoric and Practice: Explaining the gap between role conception and performance in journalism. *Journalism Studies*, 15(6), 859–878. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2013.838046>
- Mellado, C., & Vos, T. P. (2017). Conceptualizing Journalistic Role Performance Across News Platforms. *Journalistic Role Performance: Concepts, Contexts, and Methods* (lk 106–124). Routledge.
- Milutinović, I. (2021). Media framing of COVID-19 pandemic in the transitional regime of Serbia: Exploring discourses and strategies. *Media, Culture & Society*. <https://doi.org/10.1177/0163443720986003>
- Newman, N. (2021). Executive Summary and Key Findings. *Reuters Institute Digital News Report 2020* (lk 9–31). https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2020-06/DNR_2020_FINAL.pdf
- Papapicco, C. (2020). Informative Contagion: The Coronavirus (COVID-19) in Italian journalism. *Online Journal of Communication and Media Technologies*, 10(3). <https://doi.org/10.29333/ojcm/7938>
- Perreault, M. F., & Perreault, G. P. (2021). Journalists on COVID-19 Journalism: Communication Ecology of Pandemic Reporting. *American Behavioral Scientist*, 0002764221992813. <https://doi.org/10.1177/0002764221992813>
- Rohtmets, E. (2020, aprill 15). Perekond kui Postimehe „Meie Eesti” külgedele ideoloogiline nurgakivi | Mürileht. *Mürileht*. <https://www.muurileht.ee/perekond-kui-postimehe-meie-estti-kulgede-ideoloogiline-nurgakivi/>
- Rämmer, A. (2014). *Valimi moodustamine*. <https://sisu.ut.ee/samm/valimid>

- Siebert, F. S., Peterson, T., & Schramm, W. (1956). *Four Theories of the Press: The Authoritarian, Libertarian, Social Responsibility and Soviet Communist Concepts of What the Press Should Be and Do*. Books for Libraries Press.
- Skovsgaard, M., & Bro, P. (2017). Journalistic Roles in the Mediated Public Sphere. *Journalistic Role Performance Concepts, Contexts, and Methods*. Routledge.
- Standaert, O., Hanitzsch, T., & Dedonder, J. (2019). In their own words: A normative-empirical approach to journalistic roles around the world. *Journalism*, 22(4).
<https://doi.org/10.1177/1464884919853183>
- Tandoc, E. C., Hellmueller, L., & Vos, T. P. (2013). Mind the Gap: Between journalistic role conception and role enactment. *Journalism Practice*, 7(5), 539–554.
<https://doi.org/10.1080/17512786.2012.726503>
- Terviseamet. (2021). *Koroonakaart—Statistika koroonaviiruse leviku kohta Eestis*.
<https://koroonakaart.ee/et>
- The Worlds of Journalism Study*. (2021). Worlds of Journalism Study.
<https://worldsofjournalism.org/>
- van Dalen, A., de Vreese, C. H., & Albæk, E. (2012). Different roles, different content? A four-country comparison of the role conceptions and reporting style of political journalists. *Journalism*, 13(7), 903–922. <https://doi.org/10.1177/1464884911431538>
- Ventsel, A., & Madisson, M.-L. (2020, aprill 13). *Mari-Liis Madisson ja Andreas Ventsel: Koroonahirmudest ja hirmu kartmisest*. ERR. <https://www.err.ee/1076681/mari-liis-madisson-ja-andreas-ventsel-koroonahirmudest-ja-hirmu-kartmisest>
- Vercellesi, L., Minghetti, P., Croce, M., Bazzi, A., Pieroni, B., Centemeri, C., & Bruno, F. (2010). Recommendations for health reporting: Proposal of a working paper. *Health*

Education Journal - HEALTH EDUC J, 69, 48–62.

<https://doi.org/10.1177/0017896909349300>

Vos, T. P. (2017). Historical Perspectives on Journalistic Roles. *Journalistic Role Performance: Concepts, Contexts, and Methods* (1k 41–59). Routledge.

Weaver, D. H., & Willnat, L. (2012). *The Global Journalist in the 21st Century*. Routledge.

WHO. (2021). *Infodemic*. <https://www.who.int/health-topics/infodemic>

Wihbey, J. (2017). Journalists' Use of Knowledge in an Online World. *Journalism Practice*, 11(10), 1267–1282. <https://doi.org/10.1080/17512786.2016.1249004>

LIHTLITSENTS

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Lisanna Männilaan

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “Ajakirjanduslike rollide täitmine eestikeelsetes Covid-19 uudistes”, mille juhendajad on Marju Himma-Kadakas, PhD ja Mai Beilmann, PhD reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Lisanna Männilaan
31.05.2021